POŠTARINA U GOTOVOM PLAĆENA.

MLADOST

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

BROJ 4

GOD. I.

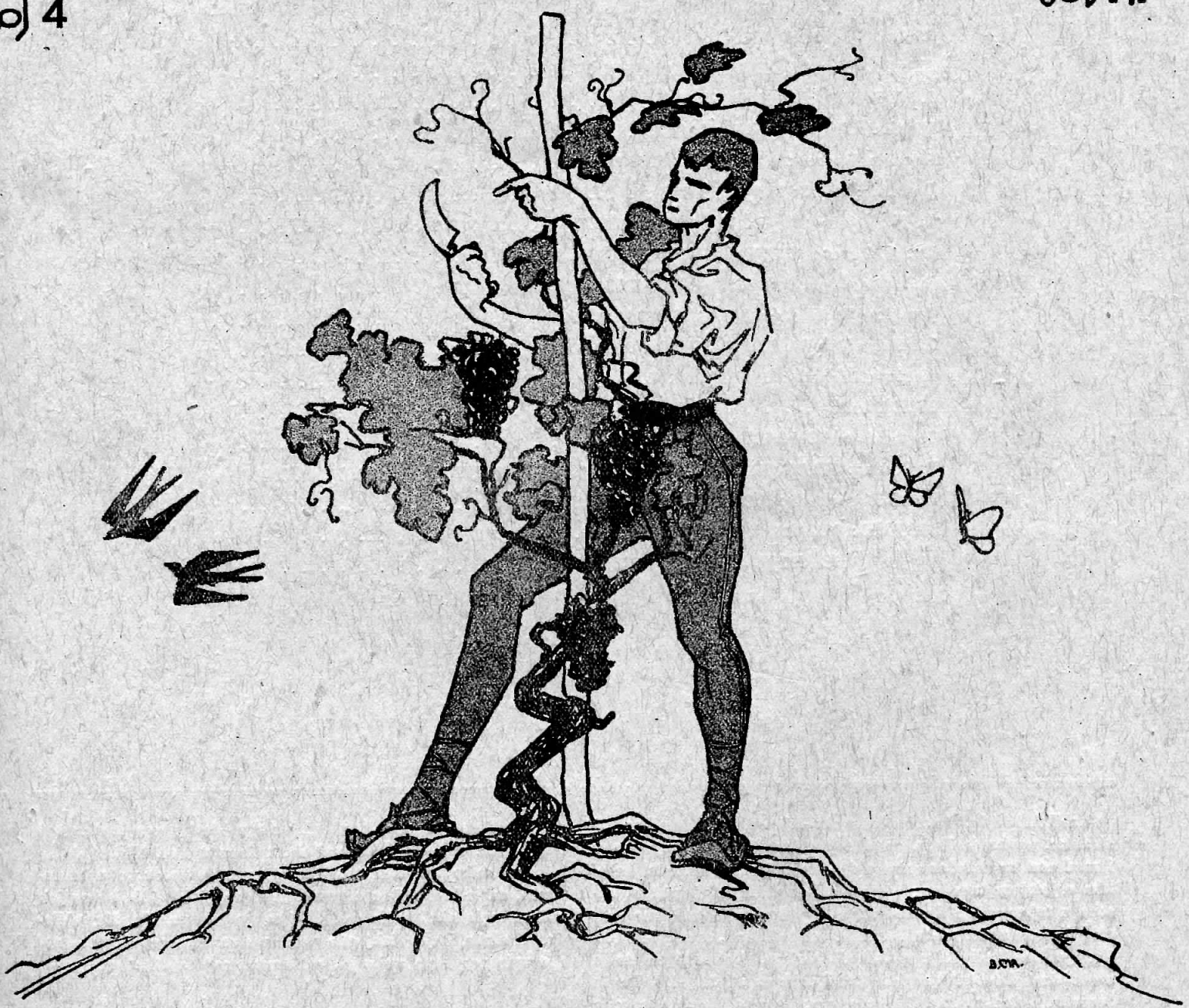

IZDAJE = PROFESORSKO DRUŠTVO, SEKCIJA ZAGREB

25665

Uređuju: Zdenko Vernić i Pavao Serdar.

Sadržaj:

	Strana
Aleksa Šantić: POKLIČ	1
Nikola Fink: ALGER LA BLANCHE	4
I. M. Davilla: JESENJA BOL	5
Vladimir Nazor: CRVENKAPICA	5
Anatole France: HEROJEV SMIJEH	8
Jos. A. Kraljić: MOJE MISLI	10
L. N. Tolstoj: DJEČJA MUDROST	10
Dr. A. Barac: ESEJ O GUNDULIĆU	11
Ladislav Žimbrek: JEDNO KASNO POSLEPODNE	13
Jaroslav Vrchlický: BOŽIĆNA BALADA	14
Lj. Krajačić: BAKIČINA TUGA	15
Kazimir Žigante: SKLAD	16
KRESNICE	16
Cormenin: DOMOVINA	17
P. Serdar: FRAGMENTI IZ HISTORIJE ELEMENTARNE MATEMATIKE	17
D. M. Bogunović: MLADOST I SOKOLSTVO	21
LISTAK: NA VRATIMA PAKLA	22
IZ UMJETNIČKOG SVIJETA	23

»MLADOST«. Izlazit će svaki mjesec po 1 broj na 24 stranice. **Svrha je listu, da odgoji i stvori jednu brojno jaku i modernu nacionalnu generaciju, koja će biti prožeta dubokim osjećajem narodnog jedinstva bez plemenskih podvojenosti i u toj saradnji da okupi sve jugoslovenske kulturne radnike i cjelokupnu srednjoškolsku mladež.** Do konca ove školske godine izaći će u svemu 8 brojeva. Rukopisi se šalju urednicima Zdenku Verniću, Draškovićeva ul. 34. II. i Pavlu Serdaru, Kolodvorska 17. List se naručuje kod tajnika sekcije P. Serdara, a pretplata se šalje blagajniku sekcije R. Krušnjaku, Palmotićeva 17. A II. Za svih je 8 brojeva pretplata 20 (dvadeset) dinara. I učenici mogu slati svoje sastavke i zagonetke, sve što bude valjalo, ući će u list. Tiskat će se pismom rukopisa latinicom i ćirilicom. Povjerenike upozoravamo, da je broj našeg čekovnog računa 34.665 i da se uvijek našim uplatnim listovima, kojima je na naleđu žig »Mladost«, služe, da se izbjegne pometnji sa članarinom. Tko nema uplatnog lista neka ga reklamira kod tajnika sekcije.

ODBOR PROFESORSKOG DRUSTVA
Sekcija Zagreb.

MLADOST
LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI
GOD. I. ZAGREB - 1923. BROJ 4

POKLIČ.

S naših duša treba maknuti i stresti
Ovu grdnu čađu nehatnosti tupe,
Pa divovi snage, poleta i svesti,
Pred kapije našeg Doma neka stupe;
U sévu oplopâ i čelenke svoje,
Nek na Svetom Pragu s gordim kopljem stoje.

Pogledajte kako, sa četiri strane,
Haramije grnu, sa urlanjem slepim,
Ko kraljice mašu s plodovima lepim,
Pa na stabla naša, što sad slave Cveti,
Ti prosjaci besni hteli bi se peti.

A i jeste naša zemlja kao duga,
Kao san milošte, kô oaza prava.
Po njoj svuda bašte, polja, lug do luga,
Potoci i reke i jezera plava —
U zanosu svome nju je Gospod stvar'o,
I njom milijone očiju opčar'o.

O vi oči, oči, naših milijona,
Nek vas ne zaklapa drem lenosti slabe;
Ne dajte da hrpe gada i Gorgonâ
Iz Kolevke vaše carski ures grabe —
Ne pustite da nam hijene s pazara
Sa noktima sljušte zlato sa oltara.

K'o kad majka gleda svoje dete gde je,
Tako i vi, oči, gledajte, da jama
Ne proguta našu Kolevku, gde greje
Sa bregova slave toplo sunce nama;
Gde, uz reku ili uz jezero koje,
Pobednika naših bela vila poje.

S naših duša treba maknuti i stresti
Ovu grdnu čađu nehatnosti tupe,
Pa divovi snage, poleta i svesti,
Pred kapije našeg Doma neka stupe;
U sévu oklopâ i čelenke svoje,
Nek na Svetom Pragu s gordim kopljem stoje.

Aleksa Šantić.

ALGER LA BLANCHE.

U živoj i nemirnoj Barceloni, koja je šest vijekova bila gospodaricom Sredozemnoga mora, digla je naša bijela »Vila Velebita« svoja sidra s evropskoga dna, da ih za koji dan opet spusti na pragu Afrike. Prova joj se okrenula smjerom, kojim je upravio desnicu Cristobal Colon sa svoga visokoga stupa, na kojemu stoluje ponad varoši po Cervantesu »jedinstvene položajem i ljepotom«, i s kojega gleda preko široke barcelonske luke u nijemu i ukočenu stavu široku i nemirnu pučinu Sredozemnoga mora. Nju treba da preplovi naša »Vila Velebita« do onoga grada, u kojemu je spomenuti pjesnik Don Kihota bio pet godina u sužanjstvu. Tek što je isplovila iz luke, raskrilila je široka svoja jedra, da ih dobri Eol napne, pa da preleti more do njegove druge obale. Iz magle domahuje joj još biser Sredozemnoga mora, balearsko ostrvo Mallorca, »Isla dorada«, posljednji oproštaj Evrope, a zatim ostaje »Vila« sama posred pučine, koju Poseidon nije baš osobito nježno dotaknuo svojim trozubom.

Ali preplovljeno je more, eto druge obale niskih, pitomih i zelenih brežuljaka, obronaka Sahela, kojima se žarko afričko kopno kupa u nemirnim talasima Sredozemnoga mora. Uz onu najvišu uzvisinu Sahela, Mont Bouzaréah, visoku 400

metara, prislonila se sa svojom visokom kupolom siva zavjetna crkva afričke Bogorodice, Notre Dame d'Afrique, sagrađena u vizantijskome stilu. Dalje od nje zavukao se u kopno i sužuje se zaljev alžerski, nad koji se uspinje »Bijeli grad«. Mnogi se grad diči svojim divnim, jedinstvenim i neopisivim položajem, pa tako i Alger drži da i njegov spada među najljepše na svijetu. Nijesmo mnogo toga vidjeli, da bismo mogli izreći tako zamašit sud, ali nema sumnje, da mu je položaj neopisivo lijep. Okružene zelenilom, između modroga mora i neba , stisle se kućice uz obronak Sahela kao prestrašeno krdo bjelorunih ovaca, pa ga poradi toga Arapi ne zovu krivo »alemom obrubljenim smaragdima«.

ga iskitila kao za kakovu svečanost. Doista je upravo svetačna naslada šetati prostranom i sjenatom baštom Jardin d'Essai, koju zovu Arapi Hamma. Sve one biljke, što ih viđamo kod kuće sitne i zahirene, tek ovdje, ondje po koju, kao uzorak, razrasle su se ovdje do mile volje u ogromna i sjenata stabla, poredana u dugačke drvorede. Drvored džinovskih platana suviše je običan prema čarobnome drvoredu golemih fikusa s grana kojih visi dolje dugačko vazdušno korijenje kao skamenjene zmije, prema posebnome drvoredu zmajevaca, kojima iz silnih krošanja strši lišće na sve strane kao goli mačevi. Tajanstven je prolaz ispod visokih bambusa, tanašnih i vitkih, s kojih je na sve strane raširenо lišće kao ispružene ruke rašire-

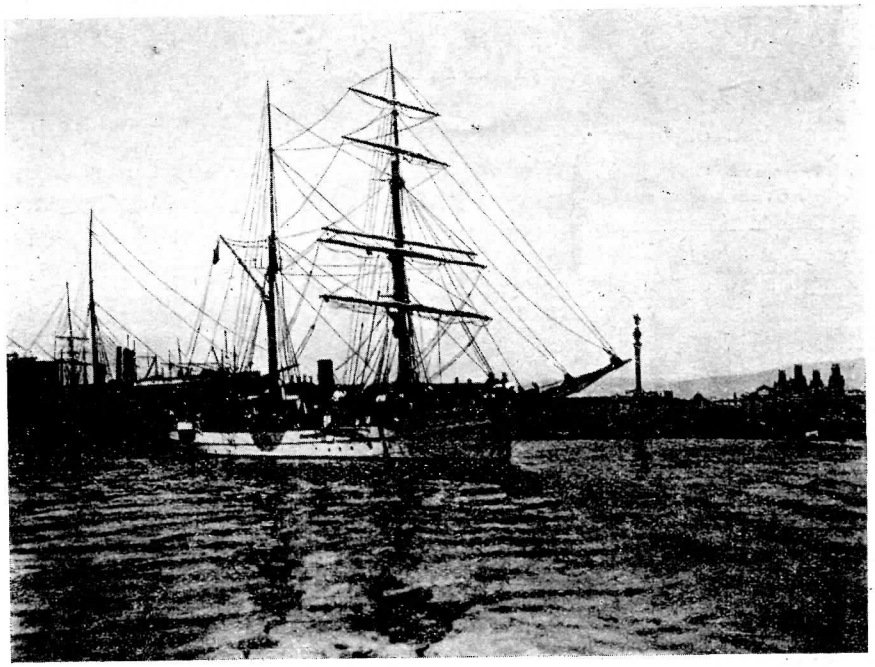

»VILA VELEBITA«.

Zapadni dio grada posve je nov, složen od samih visokih palata, to je četvrt posla. Na istočnome su se dijelu raštrkali po zelenilu obronaka ljetnikovci, to je odmaralište imućnih Evropljana, Mustapha Superieur. Između te dvije četvrti smjestilo se središte grada, skladno i bijelo, puno nasada i paoma. Nije tik do mora, već je uzdignuto na silnome bedemu, dugačkome dva kilometra, visokome 25 metara, a složenome od 350 lukova. Na njima počiva široka terasa najljepše ceste, Boulevard de la Republique. Ispod toga bedema je luka, iznad njega je evropski grad. Nad ovo tuđe i novo svilo se na brežuljku gnijezdo sitnih kućica, najstariji dio grada, stan njegovih iskonskih gospodara. Pozađe toj skladnoj slici zatvaraju visoki vrhunci preko 2300 metara visokoga gorja Džerdžere.

Međuto nijesu same zgrade i ulice ono, što daje Algeru osebujan čar, već priroda, koja ga je obasula bujnim i raskošnim južnjačkim biljem, te

renih prstiju, krasna je aleja velikih magnolija. No kruna svemu je drvored visokih datulja. Njihove rasperjane lepeze titraju visoko u modrini i suncu, a na njima vise kite zelenih plodova. I ovdje uz obalu oni dozrijevaju, ali u vazduhu ima previše vlage od mora, pa su datulje daleko lošije od onih, što sazriju u suhu i užarenu vazduhu široke pustare. Tu mogu oči da se pravo nadive vitkim, vitkim stablima datulje u njenoj postojbini. Niske smo ih ostavili u Dalmaciji, visoke su porasle na jugu Italije i u Barceloni, ali tek ovdje dižu neustrašivo svoje prozračne krošnje nebu pod oblake. Nekim pobožnim osjećajem divi se čovjek ovim vitkim i visokim kraljicama bilja. Svem zanesenome u ovoj bujnoj, sjenatoj i tihoj afričkoj bašti pričinja se čovjeku, kao da među tima vitkim datuljama lepršа prozračna sjenka Homerove prelijepe kraljevne Nausikaaje, koju je po vitkome i skladnome stasu usporedio Odisej s datuljom. I mudri kralj Solomun u svojoj »Pjesmi

nad pjesmama« nije mogao da nađe premca krasoti zaručnice svoje Sulamithe doli u vitkoj i visokoj datulji.

Ali vratimo se našemu »afričkom Parisu«, jer to ime i doista zaslužuje Alger. U evropskom je naime dijelu udešen bogato i šareno na način fran-

cuskih gradova s trgovima, alejama, bulvarima, ali u tome mu nije nikakav čar ni osebujnost. Sav čar Algera stisnuo se u onu hrpicu stisnutih kućica na brežuljku, na vrh kojega se diže stara tvrđava i dvor nekadanjih mu gospodara, Kasba. Dok nijesu Evropljani okružili taj stari arapski grad svojim kućama, živio je on svojim punim i jedrim životom, dok danas tek životari i vene. Sav taj arapski grad, što se također zove Kasba, uspinje se postepeno do vrha brežuljka, a isprekidan je bezbrojem sitnih uličica. Glavna ulica, što se vije do vrha brežuljka, Rue de la Kasbah, ima 497 trošnih i stoljetnim hodanjem izlizanih stepenica. Vrhom brežuljka ponad ovoga staroga arapskoga grada, pravoga El Džezaira, kojega je okružio moderan Alžer, vije se Boulevard de la Victoire, a s njega spuštaju se nizbrdo prema gradu među stare trošne i rasklimane kućice nebrojene uzane uličice. Viju se one i isprepliću na sve strane, krivudaju amo, tamo, zalaze pod mnoge mračne nadsvođene prolaze, čas su malo šire i svijetlije, da se opet suze toliko, da jedva dopire u njih po koja zraka sunca. Neke su jedva i dva metra široke, a kuće se u njima prema gore još izbočuju naprijed, tako da se krovovima gotovo dotiču. Među tužnim stijenama gotovo bez prozora teče po tim uzanim uličicama velik dio života. Pred kućnim vratima peru se noge, sprema se ručak, djeca se sigraju i ratežu kao mladi psići, a sve to kao i mnogi prolaznici, koji si jedva izmiču, ne smeta nekoga starca da spokojno spava na tvrdoj kaldrmi naslonivši glavu na kamenu stepenicu uličice, preko koje se cijedi prljava voda, kao na mekani dušek. U kućama i pred njima trguju najviše staretinari, i mili Bože, kolike li stvari imaju još vrijednost među ovim sirotnim ljudima, jer danas prebivaju ovdje najsiromašniji muslimani i bijedna raja drugih narodnosti. Među njima vije se čitava krunica trgovaca živeža, zelenja, voća, riba, obrtnici izvode svoj zanat u uličnoj vrevi i talasanju bijelih haljina. Eto tu i hanuma zastrta obraza sa svijetlo žućkastim nogama. Čovjek bi gotovo pomislio da i ova tužna stvorenja tjeraju luksus kao one kićene evropljanke dolje u gradu, pa da su kao i one obukle moderne svijetle i prozirne čarape. Ali to su samo gole noge prevučene s malo boje. Tako to zahtijeva njihov običaj, da imaju žuto obojene i dlanove i nokte, a k tome da još oboje i zube, što se dakako ne vidi ispod zavjese. Oko gležnja nose nekoliko srebrnih obruča, koji sitno i zvonko udaraju jedan o drugi. Arapsko ime obruča za nogu tako izvrsno i potpuno

oponaša njihovo zveckanje, da se ne može izreći nijednim drugim jezikom. Ovaj nakit nose žene zato, da se čuje svaki njihov korak po kući, pa da se uhom može pratiti i iz udaljenije odaje svaki kret marljive i brižne kućanice. U podne je sve usprkos sunčane topline u gradu najživlje, jer djecu sunca oživljava sunce.

Ova Kasba, to je stari El-Džezair Beni Mezghanna, koji je prije hiljadu godina osnovao na mjestu staroga Icosiuma arapski knez Bologgin es-Ziri. Ime tome gradu dalo je nekoliko malenih otočića, što su se privili uz obalu (otočići su arapski el-džezair), te berbersko pleme Beni Mezghanna, koje je stanovalo na tome mjestancu stare Numidije. Za rimskoga vladanja Numidija je silno procvala, te na ovu staru i veliku prošlost sjećaju mnoge veličajne ruševine razasute diljem zemlje. Krasnih njihovih spomena, kao kipova, vaza, mozaika, napisa i novaca čuva muzej alžerskih starina u Mustapha Superieur, u kome su sakupljeni svi ostaci od najstarijih stanovnika, iz libijskih, feničanskih i punskih grobova pa do današnjih berberskih i maurskih rukotvorina, kao lonaca, rezbarija, veziva i drugih uresnih stvari. Dolaskom Arapa u sedmome vijeku uništen je i posljednji ostatak punske i rimske kulture, koja je propašću rimskoga carstva ginula i venula. Do šesnaestoga vijeka El Džezair jedva životari. Tek dolazak turskoga gusara Horuka Barbarosse spremi ga na nove podvige. Ovaj je tu osnovao gusarsku državu i na vrh brežuljka sagradio tvrđavu Kasbu. Brat njegov Kheirredin Barbarossa je za zaklonište gusarskih brodova izgradio prvu luku, današnji Ancien Port, najstariji dio prostrane algerske luke, u koju stane 300 trgovačkih i 50 ratnih brodova. Preko tri vijeka cvala je tu neustrašiva gusarska država. Lađe tih smionih gusara dolazile su sve do Islandije, a mnoge moćne pomorske države plaćale su im danak, da ostave na miru njihove brodove. Kada je plaćala danak sama Engleska pa Portugal, nije čudo da su ga plaćale i Švedska i Danska, kraljevina obiju Sicilija, Toskana, Sardinija i gradovi Hanse, Hannover i Bremen. Mnogo su puta Španjolci, Englezi, Holanđani, Francuzi i Američani kušali da se oslobode nemilih gostiju, ali su ih uzalud gonili. Stoljetnome trepetu Sredozemnoga mora načinili su konačno kraj Francuzi. 1830. god. osvojili su El-Džezair, uništili su to gusarsko gnijezdo i tako došli do svoje prve i najstarije kolonije Alžerije. Od to doba Alger je počeo da živi novim životom, postao je po veličini druga francuska luka, godišnje ga posjećuju tisuće stranaca, da uživaju u njegovoj čarobnoj ljepoti, ali bijeli kup kućica Kasbe zacijelo sniva o onoj slavnoj prošlosti, kada nije njome stupala noga kumiha t. j. kršćanska osim kao nemoćna roba.

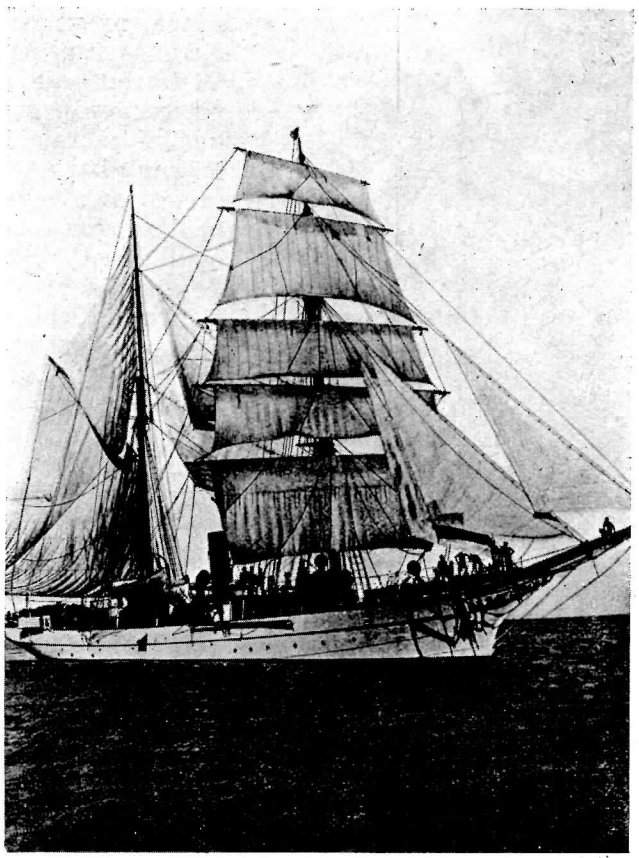

»VILA VELEBITA« POD JEDRIMA.

Nikola Fink.

JESENJA BOL.

Oj sveta, topla jesenja boli,
Mirisni meleme i smrtni vapaju
Kraljice Leta, bujna, bogata
Razlevaj se — — —
Po poljanama praznim
Ko magla meka,
Ko vizir sultanije bele,
Sivi vizir isprepleten sjajno
S bisernom rosom u crvenu plamu
Mlade istočne zore — — — —

Jesenja boli, čista, tiha,
Bogorodice sveta,
Majko sanja umirućih,
Sanja mekih, mekih ko pelud,
Sanja prošlog života —
Puni smo tebe, opojnog mirisa bele krizanteme —
Mi smo vrčevi puni nektra preslatkoga,
Nektra jesenje žalosti i tuge,
Vrčevi puni čežnje za umiranjem blagim,
Za umiranjem s majkom nam večnom — — — —

I. M. Davilla.

VLADIMIR NAZOR:

CRVENKAPICA.

III.

Poljanica s dvjema brezama i s kolibom, iz koje izlazi baka, ostavljajući vrata širom otvorena, pa se u kolibici vide ognjište i krevet.

Baka:

Bože dragi, na svemu ti hvala!
Đurđevo sam opet dočekala.
Prošla zima, sinulo proljeće;
Niče trava i šareno cv'jeće.
Sunce mi se s neba smije
Pa mi stare kosti grije.

(Pošla je malko dalje).

Noga kleca, glava klima
I dršće mi ruka.
Nije šala! sto mi je godina,
A vidjela hiljadu sam mûkâ.
Trpjela sam mnogo, mnogo,
Al mi nešto dade Bógo,
Nešto mâlo, al od suha zlata,
Da mi bude utjeha i plata.
Dao mi je unučicu,
Crvenkapu, milu pticu.
. . . Dan je krasan, vedar, jasan.
U lug idem gljive brati.
. . . Tako! Tako!
S vjernom štakom.
A sve korak za korakom.
Napr'jed, napr'jed, bako!

(Odlazi u lug. Dotrčao je vuk).

Vuk:

Breze. Polje. Kolibica. — Tu je.
Pojest ću je. Pojest ću je.
Ščepat ću ih tu:
Prije baku, zatim nju.
To će biti klanje:
Baku — kao ovcu! d'jete — kao janje!
Na prozoru bake nema,
A vrata su otvorena.
Il se krije ili dr'jema.
. . . Vau! Vau! Hop!

(Skočio je u kuću).

Ma baš nitko! Da l' me oko vara?
Ne varam se, ne.
Tu je mirno, prazno sve.
Pobjegla je ovca stara
Ali ne će janje malo.
. . . Nešto krasno na um mi je palo.

(Skočio je na postelju).

U taj ću se krevet ušuljati.
U njemu ću malu dočekati.
. . . Ha! Ha! To će divno biti.
Vrata moram zatvoriti.

(Zatvorio je vrata. Crvenkapica je stigla na poljanicu).

Crvenkapica:

Bako! Bako! Al sam ti vesela.
Da bi znala, koga sam ja srela!
Vidjela sam meda, liju,
Vidjela sam vuka;
Vidjela sam zeca, kosa
I pticu, što kuka.
Bako! Bako! Da ti pričam malo,
Što se meni najviše sviđalo.
U kosa je zlatan kljun,
U lisice svilen rep;
Medonja je plesač fini,
Zec je čudan svat,
A vuko je, bako, dobar
Ko rođeni brat.

(Došla je pod prozor).

Bako, gdje si? Ded mi se oglasi.
Neka vidim tvoje b'jele vlasi.
Ja ti nosim malo svega:
Krišku hljeba, žlicu meda,
Grumen soli, zrnce kave,
Maramu od svile plave,
Tri kapljice starog vina
I kiticu ružmarina.
. . . Muk. Vrata su zatvorena.
Da li spava? Da l' je boli glava?
Kuc! Kuc! Kuc!
Bako slatka, odgovori!

Glas iz kolibice:

Crvenkapo, bolna sam. Otvori.

(Crvenkapica je otvorila vrata. U postelji leži vuk s bakinom keceljom na glavi).

Crvenkapica:

Bako, lice tvoje danas crno li je!

Vuk:

Ne čudi se, kćerko! Groznica me bije.

Crvenkapica:

Bako, velje li su danas uši tvoje!

Vuk:

Da r'ječ bolje čujem Crvenkape moje.

Crvenkapica:

Bako, krupne li su danas tvoje oči!

Vuk:

Da te vidjet mogu i sred tamne noći.

Crvenkapica:

Bako, ruka tvoja nalik je na šapu.

Vuk (uhvativši je):

Da zagrlim čvršće moju Crvenkapu.

Crvenkapica:
Bako, grdni zubi sjaju ti u redu.

Vuk:
(Povalivši je na postelju i skočio na nju).
Hoće da te jedu.

Crvenkapica:
Avaj! Avaj!

Vuk:
Vau! Vau!

(Vrata su se zatvorila. Sve je opet mirno. Iz šume dolazi lovac Luka i Ivica).

Lovac Luka:
Eto. Dovle vodi trag.
Ovud ona, onud vuk.

Ivica:
Nikog nema. Svud je muk.

Lovac Luka:
Nestalo ih.

Ivica:
Što će sada biti?
Crvenkapu ne ćemo spasiti.

Lovac Luka:
Šuti!

Glas iz kolibice:
Hrk! Hrk!

Lovac Luka:
Ne čuješ li?

Ivica:
Da!
Ko da netko u snu cvili,
Ko da netko drva pili,
Ko da netko strugom struže
Il u bari vodu srče.

Lovac Luka:
Ja bih reko, da to netko hrče.

Ivica:
Jeste.

Lovac Luka:
Slušaj!

Glas iz kolibice:
Hrk! Hrk! Hrk!

Ivica:
Oče, to je stara baka.
U hrkanju baš je jaka.
Gledaj! Kako ona hrče,
Krov se trese i ta breza dršće.

Glas iz kolibice:
Hrk! Hrk!

Lovac Luka:
To je prava buka.
(Iz šume je stigla baka).

Baka:
Zdravo da si, lovče Luka!
Gdje je moja Crvenkapa mala?

Lovac Luka:
Kuma Dume ,kakva je to šala?
Ne čuješ li?

Baka:
Luka, ja sam gluha.
Gljive sam u šumi brala.
Rado bi ih maloj darovala.
Gdje je ona?

Glas iz kolibice:
Hrk! Hrk! Hrk!

Lovac Luka:
Hej! Sad znadem, što je to.
Vuk! Vuk! — A sad: natrag, bako!
Natrag, Ivo!

Ivica:
Hvataj pušku, oče!
Tvoj sin vrata da otvori hoće.

(Ivica je skočio i otvorio vrata. Lovac je Luka nanišanio. Puška je prasnula. Vuk je skočio s kreveta pa se srušio na tle; dokotrljao se na poljanicu).

Ivica:
Al' je krupan. Od bačve je širi.
Crvena mu kapa iz ustiju viri.

Baka:
Kuku lele! Jao! Jao!
Crvenkapu on je progutao.
Grob je njezin u tom gadnom vuku.

Lovac Luka:
Ne plač, bako. Uzdaj se u Luku!
Evo noža, da vuka rasporim,
Crvenkapi vrata da otvorim.

(Kleknuo je do vuka i prerezao mu nožem trbuh te izvukao iz njega Crvenkapicu).

Baka:
Tu je, tu je jadna,
Al studena, hladna.
Usnice me ne će poljubiti,
Ručice me ne će zagrliti,
Ni očice pogledati
Ni ušice saslušati.
. . . Kako ću ja stara
Bez nje živovati?
Do smrtnog ću dana
Za njom uzdisati.

Ivica:
Šuti, bako, mali Ivo zna.
Tko će da joj novi život dâ.
(Potrčao je u šumu).

Medo:

(Došao je na poljanicu vodeći šumske životinje).

Lovče Luka, Đurđevo je danas,
Pušku dići ti ne smiješ na nas.
Tužna srca mi smo došli amo.
Da malenu Crvenkapu
Usred luga zakopamo.
Ja sam grobar — raku ću kopati.

Kukavica:

Ja sam narikuša — za njom ću kukati.

Lisica:

U znak tuge rep ću po prašini vući.

Kos:

Crninu sa sebe ne ću nikad svući.

Zec:

Od žalosti ja ću oklopiti uši.

Baka:

Pusti, lovče, nek je zakopaju
U tom l'jepom zelen gaju,
Pokraj moje kolibice!
Zv'jeri gorske, šumske ptice,
Sahranite Crvenkapu moju.
Čelo glave vodu izvedite,
Oko vode klupe pogradite,
Posadite ruže s obje strane:
Tko j' umoran, neka se odmara;
Tko je mlađan, nek se kiti cv'jećem;
Tko je žedan, neka vodu pije
Za dušicu dobre djevojčice.

Lovac Luka:

Časna goro, ne budi joj strašna!
Crna zemljo, ne budi joj teška!
Brezo b'jela ,pusti širom grane
Pa načini pokojnici hlada.
Kukavico, rano je ne budi,
Neka s mirom u zemlji počiva.

Medo:

Na rad! Na rad! Raku iskopajmo.

(Dolaze Ivica i Vila).

Ivica:

Stani, medo! Drukčije će biti.

Vila:

Sve sam cvjetne prošla pute
I nabrala pune skute,
Pune skute i rukave.
Od struk bosilja,
Od nevesilja,
Od kalopera,
Od tratora granatoga,
Od nevena okatoga,
Od majčine dušice,
Od mirisne ljubice.

(Kleknula je do Crvenkapice i potrla je travama).

Ustani, dušo, ustani!
Majčici svojoj vrati se
Preko tri gore zelene,
Preko tri vode studene.

(Poljubila je djevojčicu, a Crvenkapica se trgla kao oda sna i skočila na noge).

Baka:

Alaj, sreće!

Lovac Luka:

I nove radosti!

Ivica:

Crvenkapo, pogledaj me! Prosti!

Crvenkapica:

Bože, gdje sam dosad bila?
Ja sam ružan sanak snila.
Bako, ti si opet zdrava,
I sva b'jela ti je glava.
Nemaš više ručetinâ,
Dugih zubi, nožurinâ.
. . . Ivica me milo gleda.
Eto Luke, kôsa, méda!
Vila mi se b'jela smije.
Sve je opet ko i prije.

Vila:

Nestalo je tuge, minula ko san.
A još ljepše bit će u taj Đurđev dan.
Gorom ptica pjeva. Cvate milja struk.

Lovac Luka:

A od moje puške mrtav leži vuk.

Vila:

Sad niz goru neka Crvenkapa skače.
Njena majka za njom u svom stanu plače.

Crvenkapica:

K majci! K majci! — zbogom, dobra vilo!
Zbogom, medo, lijo, i ti, zeče milo!
Bako, s nama dođi!

(Crvenkapica i baka idu prve. Za njima lovac Luka i Ivica vukući mrtvog vuka).

Lovac Luka:

Kući ide lovac Luka.
Ubio je crnog vuka.
Iju! Iju! Oj!

Svi:

Grdne zv'jeri više nije.
Crvenkapu sunce grije.
Iju! Iju! Oj!

(Ples životinja okolo vile).

Medo:

Hopla! Hopla! Brum!
Lupa. Klopot. Šum.
Sav se trese drum
I daleki hum.

Lisica:
U mene je svilen rep.

Kos:
U mene je zlatan kljun.

Vila:
Zima prođe,
Ljeto dođe.
Nigdje ljepše
Nego o'đe.

Svi:
Kuku! Cvok!
Ciju! Brum!
Desno — skok!
L'jevo — skok!
Ječi jeka
Izdaleka
Lupa.
Zveka.
Šum.

U Crikvenici, 15. juna 1920.

БЛАГОВЕСТИ.

Топлик је, оснажен сунцем, проломио дебели лед,
Већ је окопнелих санта ишчилео устрашен ред —
Метницом извлачи рибар из реке шкргави лов,
Па га у окасту барку избацује пòд смолав кров.

Нà клепет ро́дê оде галовран, грабежљивац црн,
Увело бусење нестȁ са земље и претрула стрн —
Подрљан потес је влагом оживео жито и раж,
Пољем срамежљиво дрхти једрина и девичка драж.

Окопан лозњак више на мртав не нáличê грâд,
Одакле побеже вера у живот и поносан над —
Резница обвија танка над браздом потпорањ чист
И мијê мајчинском сузом напупио чокот и лист.

Ситним је китама злата уцватио првенац дрен,
Мèзгрâ грм и благовешта нов пробуђивања трен —
Прогнана ласта се враћа и поправља порушен стан,
Широм се природе свуда предосећа велики дан.

И мôј понижен дух разведрава радостан глас:
Копљима носе јунаци на штиту Јединство и Спас!
Умиру очајне сумње, оживљују чаробни сни:
Слободо, красна и силна, из мртвих васкрсе Ти!

Др. Гавра В. Гојковић.

HEROJEV SMIJEH.

ANATOLE FRANCE: L'ANNEAU D'AMÉTHYSTE. VII.*

IV.

Te je večeri g. Bergeret, posvršavši velike poslove, osjetio umor. Pošao je na svoju običajnu šetnju po gradu u pratnji g. Goubina, odabranoga svoga učenika poslije izdaje g. Rouxa, te, misleći na svršene poslove, pitao iza tolikih drugih, koje li plodove čovjek pobire za svoj trud. G. Goubin reče mu, upitavši ga:

— Majstore, mislite li da bi Paul-Louis Courier bio predmet zgodan za francusku disertaciju?

G. Bergeret ne odgovori mu ništa. Kako je prolazio ispred trgovine papirom gospođe Fuselier, stane pred izlogom u kojemu su predlošci za risanje bili izloženi na plinskome svijetlu, te je pun zanimanja stao da promatra Herkula Farnese, koji je pokazivao svoje mišiće usred tih školskih slikarija.

— Ja osjećam sklonosti za njega, reče g. Bergeret.

— Za koga? upita g. Goubin, otirući stakla svojih naočali.

— Za Herkula, odgovori g. Bergeret. On je bio čestit čovjek. »Moja je sudbina, rekao je sâm, trudna i upravljena spram uzvišene mete«. Mnogo je radio na ovoj zemlji, prije nego li će da ga smrt nagradi, koja je odista jedina nagrada za život. Nije imao vremena da se posveti razmišljanju; duge misli nisu nikada uzbuđivale priprostu njegovu dušu. Ali on je osjećao tugu kad bi dolazila večer te mu je veliko njegovo srce, s nedostatka živoga uma, otkrivalo ispravnost sviju nastojanja i nuždu koja povlači i najbolje da čine zlo istodobno kao i dobro. U toga je jakoga čovjeka bila čudnovata blagost. I pošto mu se događalo, kao i svakome od nas, čim ulazimo u koju radnju, da je mlatio i ne opažajući toga, nedužne ujedno s krivcima, slabe sa snažnima, on je poradi toga osjećao bez sumnje neko kajanje. Možda je pače oplakivao zlosretne nemani što ih je bio uništio u korist ljudstva, bijednoga kretskoga bika, jadnu lernejsku hidru, lijepoga onoga lava koji mu je,

* Vidi bilješku u 2. broju »Naučenjak i pas«.

umrijevši, ostavio tako topli ogrtač. I više nego jednom njegova kijača mora da mu je, iza rada, na izmaku dana, bila teška.

G. Bergeret digne naporno svoj kišobran, poput teškoga oružja. I on nastavi svoj razgovor:

— On je bio snažan, on je bio slab. Mi ga volimo, jer nam on naliči.

— Herkul? upita g. Goubin.

— Da, odgovori jednostavno g. Bergeret. Poput nas, on se rodio nesretnim, sinom boga i žene, noseći u sebi od toga dvojakoga porijetla tugu teške jedne duše i jade lakoma tijela. Za čitavoga života svoga bio je podređen hirovima ćudljivoga kralja. Nismo li i mi djeca Zevsa i nesretne Alkmene, i robovi Euristovi? Ja ovisim od ministra za javnu nastavu, koji me može da pošalje u Alžir kako je Herkul bio poslan Nazamoncima.

— Vi nas valjda ne ostavljate, dragi učitelju? upita g. Goubin uznemireno.

— Pogledajte kako je tužan! produži g. Bergeret. S koliko li se umora naslonio o kijaču te je objesio ruke! Sagnute glave razmišlja on o svojim mučnim poslovima. Farneški Herkul potječe zacijelo od Lizipova kipa. Bivši kovačkim djetićem prije nego će postati kiparom, Lizip, taj snažni vajar snažnoga junaka, odredio je tip Herkulov.

Obrisavši još jednom svojim rupcem staklo svojih očala, g. je Goubin nastojao da razabere u izlogu koju crtu onoga lika što ga je učitelj opisivao. Dok je nastojao oko toga, gospođa je Fuselier, vlasnica papirnice, čuvši gdje na njenom zidnom satu odbija devet, utrnula plin pred žmirkavim očima učenikovim, koji nije pače ni znao, zašto to on ništa ne vidi, jer je živio u kratkovidnosti koja ga je rastavljala od imaginarnoga svijeta u kojemu se kreće većina ljudi.

I kad je g. Bergeret nastavio put i razgovor svoj, on je pošao za njegovim glasom, jer se povodio za sluhom po svima zemaljskim putevima na koje se odvažila razborita njegova mladost.

— Jačina je njegova, reče izvanredni sveučilišni profesor, bila uzrokom njegove slaboće. On je ovisio od svoje vlastite snage, podređen zahtjevima svoje ćudi koja ga je silila da jede čitave ovce, da ispražnjuje čitave amfore crnoga vina te su ga navodile da počinja ludorije poradi žena koje nisu mnogo vrijedile. Taj junak koji je sa svojom kijačom pronosio sretni mir i uzvišenu pravdu po svijetu, taj sin Zevsov, znao je da zaspe pokraj međaša poput proste pijanice ili je boravio čitave tjedne i mjesece kod djevojke kojoj je postao ljubimcem srca .Otuda njegova melankolija. Duše onako priproste, poslušne, prijateljice pravde, onako moćnih mišića, prijetilo je da ne će postati nikada nego izvrstan vojak, transcendentalni oružnik. Ali slaboće njegove, zlosretna njegova iskustva, pogrješke njegove uvećale su mu dušu, otvorile je raznolikosti života i nakvasile su blagošću njegovu strašnu dobrotu.

— Dragi moj učitelju, upita g. Goubin, ne mislite li vi da Herkul znači sunce, da njegovih dvanaest djela znače likove zodijaka i da plamena košulja Dejanirina prikazuje rasplamtjele oblake na zapadu?

— To može da bude, odgovori g. Bergeret, ali ja ne ću da to vjerujem. Ja si stvaram o Herkulu zamisao kakovu si je o njemu stvarao, za vrijeme medijskih ratova, koji tebanski brijač ili koja eleuzijska prodavačica trava. Ta zamisao vrijedi bar toliko, mislim ja, po punoći i živahnosti, koliko i svi sustavi poredbene mitologije. On je bio čestit čovjek. Idući na potragu za konjima Diomedovim, on je prošao kroz Pheres te se zadržao pred palačom Admetovom. Zatražio je najprije da pije i jede, stao da grdi sluge, koji nisu još nikada vidjeli tako surovoga gosta, ovjenčao si glavu mirtama i stao da pije neumjereno. Onako pijan i nimalo ponosan, on je htio svom silom da peharnik pije s njime. Ovaj se vrlo sablažnjavao poradi takovoga ponašanja, te mu odgovori ozbiljno da sada nikako nije čas za smijeh i za piće, pošto su netom kraljicu, dobru Alkestu, odnijeli u grob. Ona se žrtvovala Tanatosu namjesto Admeta, muža svoga. To dakle nije nipošto bila obična smrt, nego neka vrsta zamjene. Dobri Herkul, rastrižnjen u isti čas, raspita se sam o mjestu kuda su bili odnijeli Alkestu. Počivala je na cesti u Larisu, izvan predgrađa, u grobu od izglađenoga mramora. On potrči onamo. Kad je Tanatos u crnom peplonu došao da kuša kolače nakvašene krvlju, postavljene kao žrtva, baci se junak, koji je bio sakriven iza mrtvačke sobice, na kralja sjena, stane ga drobiti obručem svojih ruku te ga prisili, onako slomljenoga, da mu vrati Alkestu, koju je odveo zastrtu i šutljivu u Admetovu palaču. Ovaj put on je odbio da se rashladi. Njemu se žurilo. Nije mu ostalo vremena nego da ode i potraži kobile Diomedove.

»Evo čudnovate zgode. Ja volim možda onu o Kerkopima. Poznate li vi braću Kerkope, gospodin Goubin? Zvali su se jedan Andolous, drugi Atlantos. Imali su lica majmunska. Njihovo ime čini te bi mogli pomisliti da su imali i rep, poput vrste malih majmuna. Bili su to kradljivci puni zlobe koji su plijenili vinograde .Njihova ih je majka neprestano opominjala da se čuvaju junaka Crnokože. Ovako su, znate, po domaću nazivali Herkula koji nije imao bijelu kožu. Bezumnici prezreli su ovu tako mudru opomenu. Iznenadivši jednoga dana Crnokožu koji je bio zaspao sred mahovine na rubu potoka, oni kliznuše do njega da mu ukradu kijaču i lavlju kožu. Ali junak ih, probudivši se iznenada, zgrabi, priveže za noge na granu jednoga drva i nastavi, ponijevši ih na leđima, svoj put. Kerkopima nije, bez sumnje, bilo ugodno, niti su bili vrlo sigurni svoje sudbine. Ali kako je u njih bilo gipko tijelo i lagana duša te im je sve služilo za zabavu razonođivali su se onim što su vidjeli. Bilo je to upravo ono mjesto po ko-

jemu je junak stekao ime Crnokože. Atlantos to dojavi svome bratu Andolousu, koji mu odgovori da je ovo doista onaj junak kojega im je majka spominjala. I oni obojica stadoše, dok su ovako visjeli poput srna na lovnoj batini kojega lovca, da šapću: »Crnokoža, Crnokoža«, uz porugljivi smijeh, koji je naličio kriku pupavca po šumama. Herkul bio je razdražljiv i nije volio da podnosi porugu. Ali njemu nije bilo svagdje do njegova samoljublja i nije tvrdio da je u njega bijela koža duž svega tijela kao u bijednoga maloga Hylasa. A ime Crnokože učinilo mu se naprosto časnim i vrlo pristalim jakome čovjeku, koji ide cestama i svršava velika djela. Bio je priprost i s malo čega se znao razveseliti. Govor dvojice Kerkopa pobudio je u njemu takovu želju za smijehom da se stao svijati u slabinama te je, odloživši svoju divljač na zemlju, sjeo na rub puta da uzmogne lakše izbacivati provale herojskoga svoga smijeha. Dugo je ispunjao dolinu zvucima svoga veseloga grla. Sunce, što je silazilo za horizont, razlilo je svoj grimiz po oblacima i zapalilo vrške gora. Ispod crnih omorika i kosmatih arišova, junak se još uvijek smijao. Napokon se digne, odveže oba mala čovjeka-majmuna, zatim ih, iza kako ih je ukorio, pusti na slobodu, te se dade po onoj noći, preko onih gora, iznova na mučni svoj put. Vi vidite da je to bio dobričina.

— Dragi učitelju, reče g. Goubin, dopustite mi, da vas nešto zapitam. Mislite li da bi Paul-Louis Courier bio zgodan predmet za doktorsku disertaciju? Jer ja ću, čim položim državni ispit...

MOJE MISLI.

Tamna je noć. Vani sijeva,
Vjetar šumi i huče,
Cvili i pjeva
I žviždi pjesmu svoju.
Na dvoru jablan plače,
Granom o prozor mi bije
Sve jače i jače,
Dršće i tugu ulijeva
U dušu moju.
Tamna je noć. Crne sjene,
Kô aveti same,
Niču i staju kraj mene;
Iz kuta dva oka plamna
Gledaju na me,
A soba pusta i tamna.
Strašna je noć. Crne sjene
Cvile i stenju u mraku,
Plaču kraj mene
I svijetlu traže zraku;
Od bola i muke
U kutu sikću — i svoje
Na oči protežuć ruke
Do zore sišu im zjene:
Ah, dušu i srce moje!

Krk.

Jos. A. Kraljić

L. N. TOLSTOJ:

DJEČJA MUDROST.[1]

1. O VJERI.

Mališan i majka.

Mališan: Zašto si se, majko, danas spremila i meni evo obukla novu haljinicu?

Majka: Za to što je danas praznik, pa idemo u crkvu.

Mališan: Kakav praznik?

Majka: Vozneseníje.[2]

Mališan: Što znači Vozneseníje?

Majka: Znači da se Gospod Isus Hristos voznesao na nebo.

Mališan: Što znači voznesao se?

Majka: Znači — odletio.

Mališan: Kako je odletio: na krilima?

Majka: Ne na krilima, nego jednostavno odletio, zato što je on Bog, a Bog može sve.

Mališan: E, a kuda je on odletio? Meni je tata govorio, da se nebo samo pričinja i da tamo nema ništa, da su tamo zvijezde, a iza zvijezda još zvijezde i nebu nema kraja. Kuda je on odletio?

Majka (smiješeći se): Ne može se sve razumjeti, treba vjerovati.

Mališan: Čemu?

Majka: Tome što govore stariji.

Mališan: A kad sam ja rekao da će umrijeti onaj ko rasipa sol, ti si mi sama rekla, da ne treba vjerovati glupostima.

Majka: Glupostima i ne treba vjerovati.

Mališan: A po čemu ću poznati što su gluposti, a što nijesu gluposti?

Majka: Po tome što treba vjerovati pravoj vjeri, a ne glupostima.

Mališan: A koja je vjera prava?

Majka: Naša vjera. (Za sebe): Čini mi se da govorim gluposti. (Glasno): Tako, hajde reci tati da idemo, uzmi šal.

[1] Iz Tolstojevih posmrtnih umjetničkih djela.
[2] Spasovdan.

Mališan: A hoće li poslije objeda biti čokolade?

2. O RATOVIMA.

Karlo Schmidt — 9 godina, Peća Orlov 10 godina i Maša Orlova — 8 godina.

Karlo: Radi toga što naša Prusija ne dozvoljava da nam Rusi otimaju zemlju.

Peća: A ja kažem da je ta zemlja naša za to, jer smo je mi prije osvojili.

Maša: Čija naša?

Peća: E, ti mala, ne razumiješ. Naša — znači naše države.

Karlo: Svi ljudi žive tako, da jedni pripadaju jednoj državi, drugi — drugoj.

Maša: Kome ja pripadam?

Peća: Kao i svi — Rusiji.

Maša: A ako ja ne ću?

Peća: Htjela ti ne htjela, ti si sve jedno Ruskinja. Svaki narod ima svoga cara, kralja.

Karlo (prekida ga): Parlamenat . . .

Peća: Svaki narod ima svoju vojsku, svaki od svojih skuplja poreze.

Maša: Pa zašto svaki za se?

Peća: Kako zašto? Zato što je svaka država sama za se odijeljena.

Maša: Ali zašto sama za se?

Karlo: Kako za što? Za to što svaki čovjek ljubi svoju otadžbinu.

Maša: Ne razumijem zašto svaki za se. Zar ne bi bilo bolje svima zajedno?

Peća: Bolje se igrati svima zajedno, a to nisu igračke, nego ozbiljne stvari.

Maša: Ne razumijem.

Karlo: Kad narasteš — razumjet ćeš.

Maša: Onda neću ni rasti.

Peća: Malena, a već jogunasta, kao sve one.

Preveo: **St. Stojadinović.**

ESEJ O GUNDULIĆU.

III.

Gundulić literat nije potpuno izrazio čoveka Gundulića. U formi svojih dela, u građi, u načinu obradbe radi on po modi svoga vremena, utapajući svoju ličnost u motive posuđene, u reči neizrazite, općene, koje je mogao pisati i svatko drugi i koje nikako ne karakteriziraju njega. Po svome naziranju, on kao da se nastoji slagati sa svojim vremenom, no ipak katkad izbije po koja crta, koja je njegova, individualna, doživljena, bez obzira na to, da li se slaže s milieuom ili ne, da li će time ugoditi društvu ili ne će. I sav kasniji Gundulićev literarni rad kao da je produkt borbe, u kojoj je Gundulić sad samo nosilac mišljenja mnoštva, sad pesnik vlastite unutrašnjosti, u kojoj on stvara sad nešto, što je samo neizrazita literatura, papir, a sad iznosi lica i misli, što ih nije tek napisao, već i osećao. U čitavom Gundulićevu radu kao da se zamećuje nesvesna težnja, da se otrese tereta literature, mode, da bude sasvim svoj. Pojedina njegova dela od god. 1620. kao da su različite faze u razvoju ove težnje — u kojoj borbi za samostalnošću katkad uspeva, a katkad pada natrag u bezizražajnost, u maniru. Ceo je Gundulićev kasniji rad stoga katkad veoma uspeo, a katkad se snizuje do frazerstva, do pesništva reči, što sve nalazimo u mnoštvu dalmatinskih pisaca, što pisahu po modi. »Osman« je najjasniji produkt ove unutarnje borbe pesnika, da kaže jednu misao svoju, snažnu, da stvori sliku života svoju, ličnu — a nemoći s druge strane, da tc izvrši, da se makne posvema s puta bezizražajnosti, neodređenosti, šuma reči, što karakterizira njegova doba.

»Osman« kao da je produkt pesnikove borbe da se kao u jednom orlovskom poletu dade sve ono, što grize u duši čoveka, neviđeno, neslućeno; što ga ushićuje i rezveseljava, ogorčava i privlači — no u kojoj borbi kao da Gundulić nije imao dosta snage, da pođe svojim putem sasvim, do kraja, otresavši se zauvek balasta, što ga na čoveku ostavlja moda njegova vremena i literarne manire. »Osman« je tako reći životno delo Gundulićevo, na kome je radio preko 15 godina — i na njemu se jasno opažaju trzavice tvorca: časovi nadahnuća, iskrenosti, poleta, kad se stvara kao igrajući, i kad čovek najboljom reči izriče ono, što vidi pred sobom jasno i plastično, dajući slike večne i savršene — i časovi nezadovoljstva, klonuća, kad se s mržnjom gleda na vlastito delo, kad se s mukom traži i reč i slika, što beži u daljinu, kad se s očajem baca pero u kut, i s jetkim smehom čita vlastite retke, u kojima je čovek rekao nešto sasvim drugo negoli je hteo reći.

Osnovno je nastojanje, intonacija »Osmana«, misao o prolaznosti, o ispraznosti, o taštini svega svetskoga — i ta misao dominira, ona je izražena na početku, i ona se razbujala u zadnjim pevanjima, u pevanjima o Osmanovoj katastrofi. I ta misao, općečovečanska, ljudska, tako reći svemirska, šira je i jače izražena od misli kršćanske i slavenske, koje također sačinjavaju idejnu bazu dela.

Kolo sreće u okoli
Vrteći se ne pristaje:
Tko bi gori, eto 'e doli,
A tko doli, gori ustaje.

Ta misao, istaknuta na početku, uglavnom kao pogled, s kojim će se tragedija Osmana promatrati, postaje s vremenom sve dublja, sve šira i Osman, koji je ispočetka imao da posluži kao do-

kaz o večnoj promeni u svetu, o pobedi kršćanstva nad islamom, kao da na kraju imade značenje šire i dublje: kako u borbi između dobra i zla u svetu pobeđuje zlo, kako napor za dobrim ne uspeva, i kako ništa ne vredi.

Svi nedostaci »Osmana« i svi problemi, što su u literarnoj historiji u povodu toga nastali, posledica su te činjenice, da »Osman« predočuje delo, koje je nastajalo 15 godina, i da su pojedine njegove česti samo produkt dispozicije pesnikove, koja je u različito vreme bila različita; produkt činjenice, da je svome delu u različito doba davao različit značaj; da se njegov osnovni pogled s vremenom menjao; da često puta ni sam nije posve određeno znao, što zapravo hoće da kaže; produkt u prvome redu činjenice, da je »Osman« nastao u dugim vremenskim razmacima, kad je ruka pesnikova kao u groznici hvatala za perom, da traži sliku, misao, epizodu, koja je sinula pred njegovim očima lepa, jasna — i kad je kao po nekoj teškoj dužnosti ređao stih za stihom, teško i mučno, nezadovoljan sa sobom, puštajući možda kroz cele godine svoj predmet u miru, dolazeći onda u kontradikcije, koje nikako ne bi mogle nastati, da je »Osman« izrađen u jednom nadahnuću, da je nastao u jednom mahu, kad su sve česti bile unapred pesniku jasne pred očima.

Ideja »Osmana« nastala je iza hoćimske bitke u zanosu slavenskom, u zanosu kršćanskom, u očekivanju propasti turskoga carstva i turske vere. Osman, car, imade u to doba da bude sinonim propasti carstva, lice, s kojim se ispunja proroštvo. No vreme prolazi, a ne događa se ništa — kršćanstvo ne pobeđuje, Slaveni se ne oslobađaju, a turska moć ne propada. I osnovna misao epa produbljuje se, raste, od misli nacionalne i religiozne postaje misao općena — ljudska — no time i karakter ličnosti dobiva drugi značaj, a u epizodama i glavnim događajima nastaju pukotine i zadaci, koje je trebalo rešiti na drugi način negoli je ispočetka bilo zamišljeno. Misao, koja svojom grandioznošću obuhvata sam problem života, koja čini komičnima i sitnima sve tesnogrudne poglede ljudi, koja traži prodiranje u najdublje ljudsko — otvoren, širok, oštar, ta se misao ne da tako lako složiti s pomodnom literarnom romantikom o amazonkama, o pastirima, o fantastičnim elementima i natprirodnim bićima. I stoga su nastali nedostaci, jazovi, kojih Gundulić nije mogao da prebrodi, jer nije mogao da pođe sasvim svojim putem, putem prodiranja u duše, odbacujući sav onaj literarni rekvizit, s kojim se služio pre, i bez kojega kao da u ono doba nisu mogli zamisliti književnosti.

Glavni zadatak umetnosti: ispoljiti sebe, izraziti svet, život s najmanje sredstava onako, kako ga čovek gleda, bez obzira na sve običajne metode i forme, koje iskrivljuju i sakrivaju bitnost stvari — tome zadatku i njegovu ostvarenju približio se na momente Gundulić intuicijom, ostavivši iza sebe sve sitno pomodno pevuckanje. No težina zadatka pritiskala ga je, i on ipak nije stvorio delo, u kome bi čovek umetnik definitivno pobedio naučene forme i običaje.

Ceo problem »Osmana« i s idejne strane i s umetničke, koncentrira se u ličnosti Osmanovoj. A ta ličnost kroz sve peripetije stvaranja dobiva sve simpatičniji lik — i sultan, koji je isprva imao da posluži kao predodžba za propadanje turskoga carstva, postaje na koncu ličnost, oko koje se stiču sve simpatije, i koji strada zbog toga, jer je odviše plemenit za okolinu, u kojoj živi, i koju on hoće da podigne na viši stepen. I u toj ličnosti koncentrira se sva briga Gundulićeva, i u njegovoj izradbi Gundulić natkriljuje svoje uzore.

Sva golema razlika između »Osmana« i njegovih talijanskih uzora u tome je, što Osman nije nikakva romantička, fantastička literarna figura, već je živ, izrađen psihološki, realistički — i naziv za taj ep »romantički« opravdan je samo zbog epizoda, koje s tragedijom glavnoga lica i nemaju zapravo ništa zajedničko.

Osman je mladić plemenit, junačan, koji ne može da gleda propadanje turske moći, koji ne može da gleda pokvarenosti, lenosti, mlitavosti onih, koji su nekad bili ponos carstva. U svojim najsmelijim ambicijama — da podigne moral vojske i raširi svoju vlast — on ipak ne zavidi svome protivniku Vladislavu, videći, da je on zasluzio pobedu; shvatajući ujedno, da je svemu krivo unutarnje stanje njegove vojske. Glavno je njegovo nastojanje, da stvori moral, da stvori ljude, junake, borce, a ne će, da imade za sluge razmažene plaćenike, koji se samo tove i uživaju. Hoće da raširi svoju državu, hoće da obnovi onaj nekadanji duh predanosti, požrtvovanja — no u tome nastojanju dolazi u sukob sa svojom okolinom, zaraženom, egoističnom, zlobnom, mlitavom, punom mržnje. I ta se okolina diže protiv njega — a Osman pada, pada kao preplašeno dete, koje još pravo i ne shvata tragike pada, verujući do zadnjega časa u spas, ne spoznavajući krivnje, jer je hteo samo dobro.

Osman je napola junak, napola dete, došavši u pokvarenu sredinu sa sanjom o veličini i plemenitosti, s težnjom, da se bori protiv pokvarenosti. I on se bori, junački, ustrajno, ne počinjajući u toj borbi nikakva ružnog dela, bori se kao junak, kao potpuno zreo čovek, štiteći do zadnjeg časa one, koji su mu verni — no pred blizinom smrti ruši se sva jakost, sva umetna zgrada zrelosti i postojanosti, i on postaje opet dete, koje plače, koje zapomaže, koje moli za pomoć i spasenje, koje hoće da mu bar život poštede.

Gundulićeva karakteristika Osmana prilično se razlikuje od historijskog značenja njegova. Dok je pravi Osman škrt, slavohlepan, tašt vladarčić, kome je stalo samo do vlasti i bogatstva, zbog čega će počiniti sve, Gundulićev je Osman inkarnirana plemenitost — čovek, koji odbija ra-

zumne savete svojih doglavnika, jer nisu čovečni. On ne će da ubija svojih rođaka; on ne će da žrtvuje Dilavera, kad to pobunjenici traže; on do zadnjeg časa nastoji, da se na lep način svrši buna — što kasnije sve pridonosi njegovoj propasti. I rezultat je svega — ostaje na životu samo veći broj njegovih protivnika i zaoštruje se situacija, u koju je dospeo. A konac: pobeđuju oni, koji u svojoj borbi protiv njega upotrebljavaju sredstva, kojih se žacao on; pobeđuju neplemeniti protiv plemenitog; pobeđuje delo zaplotnjaštva, intrige, egoizma, pohlepe protiv višeg ideala o junaštvu, veličini, snazi države.

Celo slikanje katastrofe Osmanove imade nešto tmurno u sebi. Realizam Gundulićev u opisu bune ne mora se odbiti samo na pouzdanost i opširnost vrela, kojima se služio, nego možda pre svega na interes, s kojim je izrađivao svoga glavnog junaka, na nesvesnu težnju, da stvori, za razliku od literature svoga vremena, jedno živo lice, koje toliko odskače od stereotipnosti i šablone suvremene književnosti. Imade nešto sumorno i žalosno u tim prizorima, kad se Osman sakriva, kad ga vode za porugu po ulicama, kad plače, kad zaklinje, kad moli — jer je sve to daleko od obične, prazne, literarne romantike, jer sve to dira u živo srce, i jer je to daleko i od idejne borbe između krsta i polumeseca— jer je tu pre svega čovečnost, čovek, bol. U Osmanu nije toliko prikazan reprezentant polumeseca, koliko čovek, koji trpi; u razvoju epa kao da je Gundulić mestimice zaboravio misao, što je inače ističe — kako je turska moć zaslužila propast — prodirući do dna ljudskih duša, izvodeći tonove, koji su jači od svih spoljašnjih oznaka ljudi. Po tim svojstvima katastrofa Osmanova gubi onaj prvotni, verski karakter, karakter pobede jedne crkve nad drugom, već znači nešto dublje i šire: nastojanje čoveka i njegov poraz; plemenite težnje i njihov bedan svršetak; ispraznost svega — jer sve propada, jer svega nestaje, i jer u ludom poretku stvari najplemenitiji ideal života može tako brzo da bude uništen od najgluplјeg, najprostijeg poriva gomile i pojedinaca, kojima je na pameti samo vlast i užitak i nerad. A to je stara Gundulićeva misao o prolaznosti i taštini, o ništetnosti užitaka, o odricanju od sveta i vraćanju k bogu — misao rezignacije, misao, koja iz cele kompozicije »Osmana« izbija snažno, katkad jače i jasnije negoli one misli, što ih je svesno u svome delu hteo da izreče.

»Osman« je kao celina neke vrste dvoboj između dva čoveka — između Osmana i Vladislava. Vladislav, sretniji, pobednik, ideal Gundulićev, čovek, koji ima da ostvari njegov najžarči san, u poredbi je s Osmanom bleda romantična ličnost, koju je pesnik uzdignuo nad njeno historijsko značenje, ne stvorivši ipak ništa živo, toplo, ljudsko, obasuvši ga sa svim svojstvima neodređenog romantičnog junaka talijanske epike. Sve iskreno, prirodno, čovečje kao da je koncentrirao u Osmanu, zaodevši međutim i njegove pomagače i savetnike toplinom i simpatijom — Dilavera, Huseina, hodžu. I Dilaver, najaktivnije lice na Osmanovoj strani, postaje viši i bolji negoli je u historiji — ideal junaka, koji se bori za stvar svoga cara, no koji u toj borbi ne će počiniti ništa nedostojno. Kao i Osman, koji strada najviše zbog toga, jer je bio odviše plemenit, tako i Dilaver pada, pogođen u leđa, u borbi s čovekom, koga je lako mogao smaknuti, da se hteo poslužiti nadmoćnošću. Razlika u karakterizaciji Osmana i Vladislava ne može se razjasniti samo pomoću vrela, što ih je o jednome Gundulić imao, a o drugome ne — ona to jače udara u oči, što je Gundulić menjao historijski značaj Osmana, njemu u korist, po čemu se njegova katastrofa produbljuje i uzvisuje. I pored izražene verske tendence na kraju dela, unatoč oštre osude Muhamedove vere — u toj tragediji mladoga cara kao da čitamo jasno neizraženu misao:

Čemu se trudite, čemu težiti za visokim, kad se obično dešava tako, da pobeđuje zlo i pokvareno?

Čemu hteti nešto veliko, kad masa, plebs, teži samo za neposrednom korišću — jelom, užitkom, neradom?

Čemu najveći užitak i najzanosnije sanje, kad brutalna i preka smrt prekida najlepše fantazije i najplemenitiji život, ostavljajući lene, zločeste i podle?

A ta misao — to je misao općeno ljudska, problem života uopće, i njoj je dao Gundulić jednu svoju, zasebnu notu, postavivši je na stajalište borbe između dvaju vera i borbe oslobođenja potlačenoga slavenstva. No ta misao, i ako izbija jasno, kao da je ipak nastajala s vremenom, bujala, rasla u razvoju samoga dela, u stvaranju, kao da se narinula u času, kad su prve pobude za pisanje izgubile svoju jakost i primarno značenje. Ličnost Osmana, izazvana jednom u život prestala je da bude samo literarna figura, počevši da živi svojim, pravim životom, bez obzira na unapred stvorene planove.

Dr. A. Barac.

JEDNO KASNO POSLEPODNE.

Danas je umro jedan sunčani čas poslepodneva
gledao sam puteve što daleko zamiru
ko zvukovi i moji mladi snevi
jedna je žena u tišini plakala
(tog poslepodneva)
padali su bezbrojni spektri
i pevala je ražarena kugla
na zapadu.

Bednja.

Ladislav žimbrek.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

BOŽIĆNA BALADA.

Bunu diže seljanin,
jer ga tare jad,
gnjete njega vlastelin,
ubi teški rad,
gine ljustvo neprestano, kao da je otrovano,
mori ljuti glad.

Dižu kose, vile, mlat,
motike i cijep,
vlastelinski tuče vrat
narod kao slijep.
Hljeba crna narod nema, gavan sebi divljač sprema
i još kolač lijep.

Krasni dvor su napali,
kula već je prah,
svu su stoku ukrali,
žito, pa i grah,
potukoše sluge vjerne, djeve krasne, žene smjerne
sada trpe strah.

Vlastelin se vraćao
s lova u dom svoj,
gnjev ga ljuti spopao,
rukom tare znoj,
i susjedu krene svomu, piše caru svemoćnomu:
»Puk se buni moj!«

Dragone mu šalje car,
trublje ori glas,
male kuće guta žar,
nitko ne zna spas,
jadne ljude okovali, jer se kasno u bijeg dali, —
sad im zao čas!

Njiva tuj se pružila,
visok dub u njoj,
tu se vojska smjestila,
tabor ima svoj,
general se stari šeće, cika, buka u dalj lijeće
i veseo poj.

»Dub je visok: S daleka
dobro vidi se,
svaka grana čovjeka
lako držat će,
seljani će sa svih strana lako vidjet do tih grana.
Sad na pos'o dě!«

Vrapče.

Jadne ljude spopaše
u taj isti tren,
svaka grana njihaše
jedan ljudski sjen;
grana puca, prašti hvoja; gdje je Bože ljubav Tvoja?
Gdje li žar je njen?

Dvajest i pet bijednika
eno strši gor,
dvajest i pet lješina
muči kleti stvor.
Puca grana, cvili sada, prema zemlji niže pada,
Tužan je to zbor!

U čižme si meće bič
stari general.
»To je plaća vam za krič
i za ovaj jal.
Drvo stoji kao svijeća, Božić tu je, pa me sjeća
sve na borić mal!«

Netko viknu iz mraka:
»Ja ću dati sjaj!«
Pali duša opaka
oganj u čas taj,
kao grom se vatra čuje, seljak bolno jadikuje,
svud se čuje vaj.

Cio tabor vatrom sja,
plam se širi svud,
pjana vojska, urla, zja,
raji puca grud,
lješinama ukrašeno kao svijećnjak sada eno
drvo svijetli tud.

Dub je tako gorio
još i peti dan,
s neba anđel sletio
katkad milostan,
sa seljačkom dušom vajnom letio je k nebu bajnom,
da joj dade stan.

Svud je pusto eno sad,
svud je samo gar,
umukao teški jad,
gavran grakće: »Kvar!«
Raja šuti, krivdu ćuti, slavlje slavi tiran ljuti, —
on je gospodar!

S češkoga: **Roko Klaić.**

LJ. KRAJAČIĆ:

BAKIČINA TUGA.

I.*

Čitav kraj i čitavo selo u kome se rodila Dorica i u kome je živjela sa svojom rano obudovjelom majčicom bilo je veoma siromašno. Pusta, nerodna crvenkasta zemlja išarana nagusto ovelikim kvrgavim bijelo sivkastim kamenjem nije mogla da rodi toliko, koliko je stanovnicima njezinim trebalo od jedne do druge jeseni, pa je nevolja u tome kraju bila golema. I česti jaki vjetrovi, što su osobito pred samo ljeto znali da po više dana ganjaju nad tom tužnom krajinom donosili su nevolju i bijedu još i jače uvećavali. Sve starije i odraslije muško moralo je ljeti na posao u svijet, u druge krajeve, pa dok su žene kod kuće obrađivale onu tužnu zemlju nerodicu i iščekivale zimu, kad će se muževi vratiti s posla i donijeti uštedena novca, muževi se u drugim krajevima kidali i mučili, pa se mnogi i nije više ni vratio kući. Uzalud ga kod kuće u vrijeme kad se ostali stali vraćati čekala majka, sestrica, braća ili žena, jer on nikako nije dolazio. A kad bi takve sirote upitale došljake, gdje su njihovi sinovi, braća ili muževi, došljaci bi nijemo poniknuli glavom i oči bi im se napunile suzama. Znak, da se oni, koji se ne vraćaju nikad više i ne će vratiti, jer su postradali u poslu. Postradali su u rovovima; ubilo ih drvo u šumi ili smrvio kamen, što su ga kidali u gorama.

I Doričin je otac tako jedne godine postradao. Obarao je golemo drvo i ono ga nesrećom zahvatilo i smrvilo mu grudni koš. Krv mu je u mlazovima udarila na usta, oči mu naglo i ukočeno iskočile, prsti mu se zgrčili, usnice pomodrile i život ga zauvijek ostavio. Bilo je Dorici onda jedva sedam godina. Jedva je razumjela plač i kukanje svoje majčice, koja je po njihovoj niskoj sobici malenih i cvijećem zatrpanih prozora čas užurbano, gotovo kao poremećene pameti trčala, čas opet hvatajuć se očajno za glavu razbarušene i raspletene crne kose, klečala pred slikom Matere Božje, što je visjela u jednome kutu i ispred koje je drhtalo plaho crvenkasto svijetlo »vječne luči«. Nije ona razumjela onda ni toga zašto je i bakica, koja je onako duboko prosjeda, ponešto grbava i podštapavajuć se koštunjavom, tamnom, uzbreklim žilama isprekrižanom desnicom uvijek dolazila u njihovu kuću sa smiješkom na staračkim usnama, taj put došla žalosna i zašto je sva klonula u stolac, pa i ona počela glasno kukati i naricati.

Sve to Dorica onda nije znala i nije razumjela i ako je i sama plakala, kako dječica, koja vole svoju majčicu već odmah i zaplaču, čim opaze suzu u očima dobre majčice. Sve je to ona brzo zaboravila. U početku ona je znala i po gdjekoji puta zapitati u svojoj nevinoj prostodušnosti dobru majčicu, gdje je otac i kad će se tata vratiti, no kad je opazila, da se uvijek poslije takva pitanja krupne i crne, ali tugom presvučene oči majčine napune suzama i da se te suze tako lako u njima ne osuše i tako brzo iz njih ne iščeznu, onda je prestala da ispituje majku za oca. Svome radoznalom srcu uvijek bi dala onda oduška samo pred bakicom.

— Bakice, bakice, gdje je moj tatica? — znala je ona salijetati bakicu, kad bi im ona došla u pohode ili opet kad bi nju majčica poslala do bakice.

— Daleko je, daleko tatica, dobra moja Dorice! — mekano s nekim prizvukom boli i tuge odgovarala je bakica.

— A hoće li se vratiti?

— Hoće, hoće!

— Pa zašto ga tako dugo nema! Svi su već stigli! I tatica maloga Rudice, i Anđelkin je otac davno došao. I svi su drugi došli, samo moga tatice nema! Zar se na me štogod razljutio? salijetala je neumorno Dorica bakicu.

— N.j., d.j.t. m.j., n.j.! Št. b. s. r.zlj.t..! T.k., n. m.ž. .n j.š, .l ć. d.ć.! .tr.sl. s. b.k.c. n.srtlj.v.st. D.r.č.n. . m.k.n. j.j dr.g.l. pl.v., sv.j.tl. vl.s..

Često joj međutim nije ni odgovarala. Pričinila se, kao da je ne čuje, ili opet kao da spava, pa bi onda Dorica, samo da u snu ne smućuje dobre svoje bakice, brzo ušutila i zagledala se preda se ili kroz prozor u onu pustu, nerodnu krajinu crvenkaste i bijelo sivkastim kvrgavim kamenjem išarane zemlje. I onda bi se njezinom dječjom glavicom natiskivale bez reda raznolike misli i o različitim stvarima i događajima. O susjedovom Rudici, koji se prije nekoliko dana na nju nabacio kamenom, o prijateljici Anđelki, kojoj je otac donio iz svijeta veliku lutku, koja može sama da stoji; zatvara oči kad spava; imade kovrčavu crnu i lijepo učešljanu kosu kao prava djevojčica i nosi maleni slamen šešir iskićen crvenim sitnim cvijećem, a odjevena je u modru svilenu haljinicu ispod koje proviruje kao snijeg bijela čipkasta košuljica. Misli još o svojoj dobroj majčici, koja ju tako voli i tako je slatko miluje; o bakici, koja je eto slatko usnula, a koja joj umije pričati tolike lijepe, divne priče o kraljevima, koji se preobrazuju danju u zmajeve ognjene; o cvijeću, koje usred noći postaje nježno kolo samih milokrvnih vila i vilenjaka, pa onda o onoj svojoj bijeloj, prebijeloj kokici, što po danu trčkara po dvorištu; što joj jede iz nježne ruke, sjeda na rame i lovi se s njome po dvorištu, a pod mrak ljeti sjeda visoko na granu one njihove kruške, što ju je otac s mukom posadio i trudom uzgojio; sjeda valjda visoko na granu iz opreza da je ne ugrabi lukava lisica, dok zimi spava u sobi ispod štednjaka ili opet uz Doričine noge na njenoj postelji. O mnogočem,

* Vidi naš natječaj.

mnogočem, o čitavom selu u takve časove misli i ne miče se s mjesta samo da ne probudi dobre bakice.

Ona osjeća u svome malom, nevinom srcu, da nju i njena majčica i njena bakica neizmjerno vole, pa i to osjeća, da je veoma draga i onoj kao snijeg bijeloj, prebijeloj kokici, i za to je samo strašna pomisao, da bi joj tu dragu kokicu mogla ugrabiti lukava i zla lisica usred noći ili lakomi jastreb usred dana, ispunjuje užasom i strahom, pa joj dolazi, da od same te pomisli gorko zaplače.

(Slijedi).

SKLAD.

Zvoni . . . . . .
To su akordi žuti
Sa zvonika prosuti
Na večernju tišinu
Dok mali zvončići ginu.
Ko da pčelice zuje. —
I zvuci ti bruje
Beže kroz večernji mir,
Ko svil'ni leptir.
A beli jasmini
Po svetoj tišini,
Miris svoj šire,
I ružice mire.
I dok taj sveti mir
Okružuje svemir,
Duša mi leti
Sa cveta na cvet.
A srce kliče —
Lep si dragi svet!

Subotica.

Kažimir Žigante VII. r. g.

KRESNICE

CITRALA SE JABUKO.

Citrala se jabuko,
Citrala se jabuko.
Pred gosponom nad stolom,
Pred gosponom nad stolom.
Trikrat je nakel opalo,
Trikrat je nakel opalo.
Troje je vrata razbilo,
Troje je vrata razbilo.
I četvrtoga joblušco,
I četvrtoga joblušco,
Pod jobluščem klupčico,
Pod jobluščem klupčico.
Na-jnoj mi sedi divojko,
Na-jnoj mi sedi divojko.
Drobni mi švelek šivalo,
Drobni mi švelek šivalo.
Ivo joj svilu dodajo,
Ivo joj svilu dodajo.
Koja je svila najlepšo?,
Koja je svila najlepšo?
Črlena, modra najlepšo,
Črlena, modra najlepšo.
»Naglej se, Ivo, u goro,
»Naglej se, Ivo, u goro.
Jeli mi idu svatovjo,
Jeli mi idu svatovjo?«
»Idu ti, idu, divojko,
Idu ti, idu, divojko.
Prše ti zastav pred njimo,
Prše ti zastav pred njimo.
Cvetu ti rože med njimo,
Cvetu ti rože med njimo.
Vene ti trava za njimo,
Vene ti trava za njimo.«

RASTI, RASTI, ŠIPKA-ROŽA!

Rasti, rasti, šipka-roža, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Oj kre puta i kre druma, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Đe divojke kolo vode, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Sve su ti se spogrozile, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Da te budu optrgale, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Za partice nametale, Bog, Marijo! Bog, Marijo!

Rasti, rasti, šipka-roža, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Oj kre puta i kre druma, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Đe junaci kolo vode, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Svi su ti se spogrozili, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Da te budu optrgali, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Za šešire nametali, Bog, Marijo! Bog, Marijo!

Rasti, rasti, šipka-roža, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Oj kre puta i kre druma, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Đe snašice kolo vode. Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Sve su ti se spogrozile, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Da te budu optrgale, Bog, Marijo! Bog, Marijo!
Za pojase nametale. Bog, Marijo! Bog, Marijo!

DOMOVINA.

(Publicista francuski Cormenin (1788.—1868.) napisao je ovaj patriotski članak za francusku mladež):

Domovina, moja djeco, nije samo vaša ravnica ili vaš brežuljak vrh vašega zvonika ili dim koji se diže u zrak iz vaših dimnjaka, ili krošnje vaših stabala ili monotone pjesme vaših pastira. Domovina je Pikardija za stanovnike Provence; Bretagne za gorštake Jura-gorja; to je sve što naša stara Francuska obuhvaća u zemlji i građanima u širokim granicama Rajne, Pireneja i oceana!

Domovina je ono, što govori našim jezikom, to je ono što čini da nam lupaju srca, to je jedinstvo našega teritorija i naše nezavisnosti, to je slava naših otaca, to je zajednica francuskog imena, to je veličina slobode!

Domovina je modrilo našega neba, blago sunce koje nas obasjava, lijepe rijeke koje nas natapaju, šume koje nas zasjenjuju i plodne njive koje se rasprostiru pod našim koracima.

Domovina jesu svi naši sugrađani, veliki ili maleni, bogati ili siromašni! Domovina je narod, koji treba da ljubite, poštujete, da mu služite i da ga branite svom svojom obrazovanošću, svom snagom svojih mišica, svom silom i ljubavlju svoje duše.

FRAGMENTI IZ HISTORIJE ELEMENTARNE MATEMATIKE.

II. QUADRATURA CIRCULI.

Među najglasovitije probleme staroga vijeka idu ova tri kardinalna problema: duplicatio cubi (Delski problem), trisectio anguli i quadratura circuli.

Više od 2500 godina mučili se zvani i nezvani, da riješe ovu zadaću: pretvoriti kružnu plohu u kvadrat jednake ploštine. Rješavanje te zadaće u matematici je poznato pod imenom kvadrature cirkuli. Taj prastari problem završen je konačno istom g. 1882., kad je F. Lindemann strogo znanstvenim dokazom utvrdio, da se problem ne da elementarno riješiti. To znači, da je nemoguća eksaktna geometrijska konstrukcija kvadrata s ravnalom i šestarom, koji bi bio savršeno točno jednak zadanoj kružnoj ploštini.

Da i neupućenima bude posve jasno, o čemu se zapravo tu radi, treba reći ovo: Svakoj se zadanoj kružnici lako izmjeri dužina radija (r) i dužina dijametra (d), jer je $d = 2r$. Čim je poznato r, onda je prvo dalje pitanje, kolika je dužina same kružne crte. To se vrlo brzo može riješiti, samo mora biti prije određen i poznat omjer između kružne periferije i njezina dijametra. Broj, koji određuje, koliko je puta periferija veća od dijametra, označuje se danas grčkim slovom π (čitaj pi). Karakter je toga broja π danas u matematici točno određen. On je iracionalan, transcendentan broj. Iracionalan znači, da je beskonačan neperiodski decimalni razlomak, a transcendentan, da ne može biti korjen nijedne algebarske jednadžbe s racionalnim koeficijentima. Time je rečeno, da se stranica kvadrata, koji mora biti plošno jednak kružnoj plohi, ne može iz premjera točno izvesti geometrijskom konstrukcijom.

Vrijednost broja π jest:

$\pi = 3{\cdot}14159265358979323846$ . . . . . i t. d. u beskonačnost.

Izračunavanje se broja π zove numerička rektifikacija kruga.

Ako je poznat opseg kruga može se pomoću radija izračunati i površina kružne plohe. To izračunavanje nosi ime: numeričke kvadrature. U elementarnoj geometriji stoji, da je kružna ploha plošno jednaka trokutu, kojemu je baza opseg, a visina radij kružnice, $p = \frac{1}{2} o \cdot r$; kako je $o = 2r\pi$, to je: $p = r^2 \pi$, poznata planimetrijska formula za ploštinu kruga.

Treba li to konstruktivno riješiti imamo »konstruktivnu rektifikaciju« i »konstruktivnu kvadraturu«. Približno se ta konstrukcija može izvesti s netočnom vrijednošću za π; ali u geometriji znači jednu zadaću konstruktivno riješiti, riješiti je matematički točno. Kad bi n. pr. vrijednost za $\pi = 3\frac{1}{7}$ bila konačna i potpuno točna, a ne samo približna i skraćena, onda bi i rješenje bilo moguće, ovako je nemoguće konstruirati ravnu crtu, koja je savršeno točno jednaka periferiji kruga. Zato su rektifikacija i kvadratura u najužoj međusobnoj svezi. Da je moguća rektifikacija, bila bi moguća i kvadratura i obratno, i da se riješi jedno, bilo bi riješeno i drugo.

Laici obično krivo misle, da se stručnjaci još i danas bave rješavanjem rektifikacije i kvadrature. Naprotiv, matematici već više od stotinu godina nastoje, i to baš oni najznamenitiji, da znanstveno dokažu, kako se problem ne da elementarno riješiti. Naravno, mnogo je teže dokazati, da je nešto nemoguće, nego da je moguće riješiti.

Sam dokaz nerješivosti problema uspio je — kako sam već spomenuo — F. Lindemannu istom godine 1882., kad je dokazao transcendentnost broja π.

I ako zbog transcendentnosti broja π izlazi nemogućnost eksaktnog rješenja, ipak je vrijedno a i zanimljivo, zbog velikog broja tih kvadratora i još većeg broja neuspjelih rješenja — a i zbog tolikih znamenitih matematika sviju vjekova,

koji se rješavanjem problema uzalud mučili — pozabaviti se makar i ukratko tom gotovo 4000 godina starom historijom kvadrature kruga, ili savremeno rečeno, historijom broja π.

U najstarijoj aritmetici Egipćanina Ahamesu-a (2000.—1800. god. pr. Hr.) ima pravilo, kako se konstruira kvadrat, koji je plošno jednak zadanom krugu.

U tom papirosu piše, da se premjer toga kruga skrati za $\frac{1}{9}$ svoje dužine i s tom skraćenom dužinom konstruira kvadrat. Ovo rješenje u potpunom je smislu riječi pokušaj kvadrature kruga. Samo rješenje nije doduše točno, nego tek približno. Ako je veličina premjera jednaka jedan metar (d = 1 m) učinjena je pogrješka nešto manja od ½ cm². Za toliko je naime površina kruga manja od površine konstruirana kvadrata. Ako se ovo egipatsko rješenje piše modernim algebarskim simbolima, izlazi: $s_4 = \frac{8}{9} 2r = \frac{16}{9} r$. Prema tome je ploština kružne plohe $p = (\frac{16}{9} r)^2 = \frac{256}{81} r^2$. To isporedeno s našom planimetrijskom formulom $p = r^2\pi$ daje za π ovu egipatsku vrijednost: $\pi = (\frac{16}{9})^2 = \frac{256}{81} = 3{\cdot}1605$.

Nije nam poznato, kako su Egipćani došli do te za čudo dosta točne vrijednosti. Oni su bez sumnje očekivali, da će za stranicu kvadrata $s_4 = r\sqrt{\pi}$ dobiti racionalnu vrijednost i teško, da su svoju vrijednost za $\pi = (\frac{16}{9})^2$ našli čisto empirijski.

Pored Egipćana nalazimo i kod Babilonaca pokušaja, koji doduše nijesu kvadratura, nego rektifikacija kruga. Babilonski su matematici znali, da se polumjer kružnice može 6 puta prenijeti na kružnicu kao tetiva i odatle su zaključili, da je periferija kružnice samo nešto malo veća nego dužina šesterostrukog radija, ili što je isto dužina trostrukog dijametra. I u Bibliji se nalaze tragovi ove babilonske približne vrijednosti za $\pi = 3$; koja je možda bila već poznata i prastarim semitskim narodima. Vrijednost za $\pi = 3$ dolazi u Bibliji dvaput. U I. knjizi Kraljeva kap. 7. V. 23 i u II. knjizi Kronika kap. 4. V. 2 govori se o velikom vodenom sudu, koji je kao »mjedeno more« resio predvorje hrama Salamunova (koji je sagrađen oko god. 1000. pr. Hr.) i mjerio s jednog kraja do drugog 10 lakata, a vrpca duga 30 lakata bijaše mjera za okolo naokolo. Da se rub suda zbilja vrpcom mjerio izašla bi dužina od gotovo 32 lakta, a nikako od 30 lakata. Stoga je vjerojatno, da je dužina od 30 lakata dobivena množenjem 10×3, dakle $\pi = 3$. Još je izrazitija vrijednost za $\pi = 3$ u Talmudu, gdje doslovno stoji: »Što u opsegu mjeri tri dužine, široko je jednu dužinu«.

Ta je babilonska i biblijska vrijednost doprla i Kinezima. U najstarijoj kineskoj aritmetici »Svetoj knjizi računske vještine« Ku-pei suan-čing (213. pr. Hr.) dolazi $\pi = 3$. U III. vijeku poslije Hrista nalazi se kod Liu Hui mnogo točnija približna vrijednost za $\pi = \frac{22}{7}$ i $\pi = \frac{157}{50} = 3{\cdot}14$.

S grčkim matematicima počinje za kvadraturu period znanstvenog i teoretskog rješavanja, dok je ovaj period prije njih bio samo emipirijski.

Kako pripovijeda Plutarh u XVII. glavi svoga djela »De exilio« bavio se od Grka prvi kvadraturom Anaksagora iz Klazomene (oko 500. god. pr. Hr.), ali rezultati njegovih rješenja nijesu nam poznati. Antifon (oko god. 430. pr. Hr.) pokušao je kvadraturu riješiti geometrijski. U kružnicu je upisao kvadrat, zatim osmerokut, onda šesnaesterokut i nastavio s podvostručivanjem stranica sve dotle, dok nije dobio mnogokut, koji se gotovo ništa od kružnice razlikovao nije. Sada je rekao, da se u elementima geometrije uči, kako se poligoni pretvaraju u kvadrate. Ako se prema tome postupa, dobit će se konačno kvadrat, koji je krugu plošno jednak.

Na posve originalan način pokušao je Hipokrat sa otoka Hiosa (oko god. 440. pr. Hr.) da riješi problem pomoću t. zv. »lunula« (μηνίσκος).

Ako se nad katetama istokračna pravokutna trokuta, koji je upisan polukružnici, konstruiraju polukružnice, onda je svaki od nastalih polumjeseca (lunulae) plošno jednak polovini trokutove površine. Tako je za ove lunule izvedena kvadratura. Hipokrat je sada zaključivao: ako se mjesto trokuta upiše trapez, kojemu su tri stranice jednake (polovina pravilna šesterokuta) i ako se konstruiraju za te tri stranice lunule, da će moći riješiti kvadraturu cijeloga kruga. Ali to mu nije uspjelo. Danas se »lunulae Hippocratis« krivo naziva kasnije dokazani općeni stavak, da je suma površina lunula nad katetama pravokutna trokuta jednaka ploštini pravokutna trokuta. (Sl. 1).

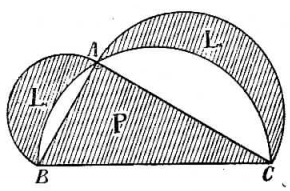

Ako označimo površine lunula sa L_1 i L_2, a ploštinu trokuta sa P, onda je:

$$L_1 + L_2 + \tfrac{1}{2}(BC)^2\pi = P + \tfrac{1}{2}(AB)^2 + \tfrac{1}{2}(AC)^2\pi$$
$$= P + \tfrac{1}{2}\pi[(AB)^2 + (AC)^2]$$

Prema Pitagorinom stavku je: $(AB)^2 + (AC)^2 = (BC)^2$, zato je: $L_1 + L_2 + \frac{1}{2}(BC)^2\pi = P + \frac{1}{2}(BC)^2\pi$ i konačno: $L_1 + L_2 = P$.

Lunule su prvi primjer, da je površina srpasta lika, koji je omeđen kružnim crtama, plošno jednaka kvadratu konstruiranu ravnalom i šestarom. Najveća je zasluga Hipokratova, što je dokazao stavak, da se dvije kružne površine odnose kao kvadrati njihovih premjera.

Iza uzaludnih pokušaja Dinostrata i Hipije, da se dođe do rektifikacije kružnog luka, uspije konačno matematičkom geniju Arhimeda sirakužanina (od god. 287.—212. pr. Hr.), da u svojoj gla-

sovitoj radnji o mjerenju kruga *Κύκλου μέτρησις* (»Kiklu metresis«), izračunavanju kružne periferije dade oblik, po kojemu se ono još i danas u školama predaje.

Pomoću upisana i opisana 96-rokuta, prema načinu kojega je prije njega upotrebio Antifon i Brison, on je našao, da je:

Παντός κύκλου ἡ περίμετρος τῆς διαμέτρου τριπλασίων ἐστί, καὶ ἔτι ὑπερέχει ἐλάσσονι μὲν ἢ ἑβσόμῳ μέρει τῆς διαμέτρου, μείζονι δὲ ἢ δέκα ἑβδομηκοστομόνοις".

(Opseg je svakoga kruga tri puta tako velik kao premjer i još za nješto veći, naime za manje nego $\frac{1}{7}$, ali za više nego $\frac{10}{71}$ premjera).

Prema današnjim simbolskim kraticama to je

$$3\tfrac{10}{71} < \pi < 3\tfrac{1}{7}$$

ili u decimalnim brojevima:

$$3{\cdot}1408\ldots < \pi < 3{\cdot}1428\ldots$$

Taj se rezultat mora to više cijeniti, ako se uoče one velike teškoće, koje je Arhimedu zadavalo numeričko izračunavanje vrijednosti bez poznavanja decimalnih brojeva.

Za vanrednu oštroumnost Arhimedovu karakterističan je taj rezultat stoga, što je Arhimed za vrijednost od π postavio gornju i donju granicu. Ovo je prvi slučaj u historiji matematike, gdje se susrećemo s pojmom granica (limita), koje se u današnjoj matematici tako uspješno primjenjuju. Arhimed je prvi svijestan, da vrijednost broja π nije konačna. Gornja granica za $\pi = 3\frac{1}{7}$, kako ju je odredio Arhimed, širila se od naroda narodu po cijeloj zemlji. U Aleksandriji istisnula je veoma brzo staru egipatsku vrijednost $\pi = (\frac{16}{9})^2$, jer je mnogo točnija. Heron Aleksandrijski upotrebljava u svojim radnjama najviše Arhimedovu vrijednost, samo kod grubih rezultata uzima $\pi = 3$. Od Aleksandrinaca su preuzeli Arhimedovu vrijednost $\pi = 3$ Indijci, od ovih dalje Kinezi. I danas se još uzima ta Arhimedova vrijednost $\pi = 3\frac{1}{7}$ kod manje točnih izračunavanja, pogotovo za brza izračunavanja u glavi.

Veliki autor Almagesta (*„Μεγάλη σύνταξις"*) Klaudij Ptolomej (oko god. 87.—165. po Hr.) ima za približnu vrijednost, koja se veoma približava Apolonijevoj, $\pi = 3\frac{17}{120}$. Ako se premjer kruga razdijeli u 120 dijelova, dakle polumjer u 60 dijelova (seksagesimalna razdioba), onda je vrijednost, koju je pronašao Ptolomej, u obliku babilonskog seksagesimalnog razlomka $\pi = 3^\circ\ 8'\ 30''$, ili $\pi = 3 + \frac{8}{60} + \frac{30}{60^2} = 3\frac{17}{120} = 3{\cdot}14166\ldots$.

Budući da Ptolomej nigdje ne spominje stupanj točnosti svoje vrijednosti, više je nego sigurno, da on sam nije bio svijestan velike njene točnosti.

Kasnije je Apolonije iz Perge, (oko god. 250. i 200. pr. Hr.), kako spominje Eutokije, (oko god. 450. po Hr.) usavršio Arhimedovu vrijednost, ali se na žalost nigdje ne spominje, koja je ta Apolonijeva vrijednost. Vjerojatno, da je to ona ista, koja se nalazi kod indijskih matematičara. Aryabhatta (rođ. god. 476. pr. Hr.) i Bhaskara (rođ. god. 1114.) imaju vrijednost za $\pi = 3{\cdot}1416$.

Kako je poznato Rimljani u matematici nijesu mnogo izveli i prema tome ni kvadraturi kruga ništa doprinijeli. Seoba je naroda iza toga zaustavila svaki dalji napredak i znanstveni razvitak kroz dulje vremena.

U srednjem vijeku započinju kvadraturom Arapi, ali nijesu ništa premašili poznatih grčkih rezultata. Znameniti kršćanski učenjak Fibonacci (Leonardo Pisano) bijaše prvi, koji je pretekao Arhimeda, kada je u djelu: Practica geometriae (god. 1220.) iz 96-terokuta sasvim samostalno postavio uže granice, među kojima je srednja vrijednost za

$$\pi = \tfrac{864}{275} = 3{\cdot}141818\ldots$$

Slijedeća dva stoljeća nijesu ništa nova iznijela u rješenju problema. U vrijeme između god. 1450.—1460. pokušao je kardinal Nicolaus Cusanus obratnim postupkom od rektifikacije t. zv. arkufikacijom dužine, da dođe do rezultata. Njegovim konstrukcijama odgovara $\pi = 3{\cdot}1423\ldots$. Kod direktnog izračunavanja bijaše lošije sreće i zapao je u istu pogrješku kao i većina njegovih predšasnika, da je graničnu vrijednost za π držao konačnom i točnom. Ta se zabluda i kasnije još često puta javlja kod mnogih.

Veliki umovi renesanse nijesu postigli nikakovih važnijih rezultata. S Adrijanom Metiusom započinje pod kraj renesanse računanja željno vrijeme, koje sve svoje častoljublje nalazi u tome, da izračunava što veći broj decimala broja π. Adrijan Metius (god. 1625.) dao je prema shemi 113/355 vrijednost za π, koja se lako pamti: $\pi = \frac{355}{113} = 3{\cdot}1415929\ldots$ i koja tek u 7-oj dec. nije točna Adrijan Romanus († g. 1616.) odredio je 15 decimala broja π, a Ludolf van Ceulen (god. 1540.—1610.) odredio je prvih 35 decimala. Sva trojica bijahu samo vješti račundžije bez ikakovih novih ideja.

Usporedite sada remek-djelo Arhimedove matematičke pronicavosti, s ovim suhoparnim numeričkim izračunavanjem decimala od Ludolfa i vidjet ćete, kako je historija nepravedna bila prema Arhimedu. Po Ludolfu zove se broj π tu i tamo i Ludolfovim brojem, što ni najmanje opravdano nije, jer je Ludolf bio posve neznatan matematik, koji za sam problem ništa n o v o našao nije. Kako je Ludolf na svoje matematičke sposobnosti umišljen bio, dokazuje odredba u oporuci, da mu se na nadgrobni spomenik ukleše svih 35 decimala.

Sasvim drukčiji bio je francuski matematik Vieta (g. 1540.—1606.) koji je prvi dao eksaktni analitički izvod za π pomoću beskonačnih produkata. On pripada već slijedećem periodu analitičkih izvoda. Geometrijski period završuje Suellius (god. 1580.—1626.) i Huygens (1629.—1695.). Huygensovu

radnju De circuli magnitudine inventa (1654.) zove Rudio »najljepšom i najznamenitijom elementarno - geometrijskom radnjom koja je bila napisana«. S Huygensom dolaze i mnoge konstrukcije rektifikacije, koje se još i danas u matematici primjenjuju. I ako eksaktna konstrukcija za π nije moguća, to se ona može izvesti s dosta velikom točnošću. Najstarija i ujedno jedna izmedju najtočnijih jest ona iz god. 1685. od Adama Kohanskog, matematika na dvoru poljskoga kralja. Njena je osobita prednost u tom, da se izvodi samo s jednim otvorom šestila. Na kružnicu radija A C = 1 povuče se u točki B tangenta (Sl. 2). Simetrala CG na dužinu BF = BC, siječe tangentu u točki D, odmjerimo sada DE = 3 BC, onda je AE = približno jednako polovini kružne periferije.

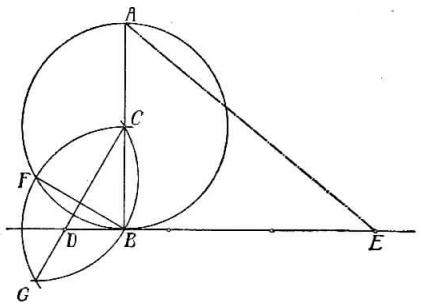

Kako je AC = CB = BF = 1, to je

$$BD = \operatorname{tg} 30^\circ = \frac{1}{\sqrt{3}}$$

Po Pitagovom je stavku:

$$AE^2 = AB^2 + BE^2 = 4 + (3 - \frac{1}{\sqrt{3}})^2 = \frac{40}{3} - 2\sqrt{3}$$

$= 13{\cdot}3333333\ldots\ldots - 3{\cdot}4641016\ldots, = 9{\cdot}8692317\ldots;$

a odatle:

$$AE = \sqrt{9{\cdot}8692317\ldots} = 3{\cdot}14159\ldots$$

Ova konstrukcija daje vrijednost od π točno na 4 decimale i učinjena je pogrješka jedva jednaka jednoj tisućini radija.

O elementarno-gemetrijske metode posve u potkrićem infinitezimalnog računa potisnute su zadinu, jer nam diferencijalni i integralni račun daje mogućnost, da se vrijednost od odredi pomoću beskonačnih redova na koliko decimala samo želimo. Pobliže se o tome ne može ovdje izvoditi, jer prelazi opseg matematičkog znanja srednjoškolaca, dosta je samo spomenuti, da je za numeričko izračunavanje broja π, koje čitatelji s interesom očekuju, upotrebio John Machin god. 1706. ovu formulu:

$$\frac{\pi}{4} = 4\ \text{arctg}\ \frac{1}{5} - \text{arctg}\ \frac{1}{239}\ \text{ili razvijeno}$$

$$\frac{\pi}{4} = 4\left(\frac{1}{5} - \frac{1}{3\cdot 5^3} + \frac{1}{5\cdot 5^5} - \frac{1}{7\cdot 5^7} + \ldots\right) - \left(\frac{1}{239} - \frac{1}{3\cdot 239^3} + \frac{1}{5\cdot 239^5} - \frac{1}{7\cdot 239^7} + \ldots\right)$$

i s njome izračunao broj π na 100 decimala. Ova je formula veoma zgodna, jer je prvom redu kvocijent $\frac{1}{5} = 0{\cdot}04$, a drugi konvergira veoma brzo.

Zaharija Dahse iz Hamburga (1844.) odredio je za vrijeme manje od 2 mjeseca 200 decimala. Rutherford dao je 1853. god. 440 decimala, profesor Richter iz Elbinga objelodanio je 1855. god. 500 decimala, a engleski matematik W. Shanks 1874. g. dapače 707 decimala.

Nikakove praktične vrijednosti nemaju ova izračunavanja na toliki broj decimala, ona samo pokazuju, koliko su savršenije današnje nove metode nad starima. Inače je toliki trud i vrijeme uzaludno utrošeno za taj uspjeh, jer već 100 decimala znače takovu točnost, koju čovječji um ne može ni da zamisli. N. pr. s 25 točnih decimala broja π može se izračunati opseg kruga, kojemu je radij jednak udaljenosti središta zemlje do najbliže stajačice, točno na jednu milijuntinu milimetra,

Za prvih 30 decimala imaju Francuzi mnemotehničke stihove, broj slova u riječima po redu daju decimale broja π

Que j' aime a faire apprendre un nombre utile aux sages!
3 1 4 1 5 9 2 6 5 3 5

Immortel Archimede, artiste ingénieur,
8 9 7 9

Qui de ton jugement peut priser la valeur?
3 2 3 8 4 6 2 6

Pour moi, ton probleme eut de pareils avantages.
4 3 3 8 3 2 7 9

Evo još vrijednosti broja π na 40 decimala

$\pi = 3{\cdot}14159\ 26535\ 89793\ 23846\ 26433\ 83279\ 50288\ 41971\ldots\ldots$

I ako je broj π bio određen na stotine decimala, o karakteru toga broja nije ništa bilo poznato.

Dokaz da π nije racionalan broj izveo je god. 1766. Lambert u Berlinu. Legendre je dokazao g. 1794., da je i π^2 iracionalan, a da je i transcendentan, natuknuo je Euler, a dokazao Lindemann g. 1882. i time je problem za stručnjake bio riješen makar i u drugom smislu, nego je isprva bio mišljen.

Kada su najznamenitiji matematici došli do uvjerenja, da se problem ne da riješiti i tražiti dokaze za transcendentnost broja π, počeše se problemom baviti sve više i više neupućeni i nezvani, da nađu »kvadrat kruga«. Nijedan problem geometrije nije tako popularan postao kao »kvadratura cirkuli«. Bilo je i smiješnih budala, koje su bolovale na fiksnoj ideji, da su problem riješile, samo zavist i zloba ne daju im ubrati slavu i priznanje. Tako su mnogobrojna rješenja stizala, da je pariska akademija god. 1775. javno proglasila, da ne prima više nikakovih rješenja kvadrature na ispitivanje.

Danas je upotreba grčkog slova π kao simbola za veličinu omjera periferije i dijametra internacionalna i opća. Prvi put dolazi simbol π god. 1706. u djelu W. Jonesa: Synopsis palmariorum mathe-

seos. Izbor je slova π vjerojatno učinjen prema simbolu Oughtred-ovu, (1574.—1660.) koji označuje polukružnicu s π (semiperipheria), a radij s δ (semidiametar). U njegovoj veoma raširenoj knjizi: Clavis mathematica god. 1631. dolazi proporcija

$$7 \cdot 22 : : \delta \cdot \pi : : 113 \cdot 355$$

prema današnjoj je simbolici to:

$$7 : 22 = \delta : \pi = 113 : 355$$

Jonesov znak uveo je u matematičnu literaturu Euler, koji ga prvi put upotrebljava u svojoj radnji: Variae observationes circa series infinitas (1737.). U općenu upotrebu dolazi simbol π istom Eulerovim glavnim djelom: Introductio in analysin infinitorum (1748.).

Stari kvadratori ni slutili nijesu, kolike se poteškoće kriju u tome na oko jednostavnom i bezazlenom problemu. Trebalo je eto stoljetnog duševnog rada, da se konačno dovrši. Tek sredstva moderne matematike učiniše tako reći spasenje od more toga problema, koja je morila matematike kroz toliko vijekova. Izgleda, da za današnju modernu matematiku nema granica nemogućnosti i da za nju nema problema, koji se ne bi dao riješiti.

I za ovaj članak poslužio sam se radovima Tropfkea, Beutela, Schuberta i Weber-Wellsteina o kvadraturi kruga i napisao sam ga, da pobudim kod naših učenika veće zanimanje i razumijevanje za velike probleme, na kojima je matematika osobito bogata.

Z a g r e b. **P. Serdar.**

MLADOST I SOKOLSTVO.

Ideja Sokolstva nije ideja današnjega Doba. Njen početak bio je posljedica slavenske narodne borbe šezdesetih godina, godina buđenja narodne svesti kod Slavenstva, utecajem francuske revolucije, godine 1848. i ostalim pokretima srednje Evrope, koji su svi zajedno tražili da se ostvari pravo čoveka na slobodni i samostalni život i razvitak, a kroz i sa pravom čoveka tražilo se pravo slobode i samostalnosti naroda. Veliki deo Slavenstva bio je tada u položaju roba. Čehoslovaci, Jugoslovjeni, Poljaci, Lužički Srbi i manji delovi bili su pod upravom onih, koji su hteli postati gospodari sveta: N e m c i. Protiv položaja roba podigli su se prvi Slaveni sa zahtevom: »Slavenstvo kao etička snaga Čovečanstva, koja nikad nije išla za otimanjem i gospodarenjem nad drugim, hoće — da svesna svoje prošlosti i budućnosti, buđe slobodna i samostalna u slobodnoj i svojoj državi Slavenstva.« Taj osnovni motiv hvatao je ceo politički, kulturni i socijalni život Slavenstva. Predstavnici Slavenstva bili su svesni, da ne može samo politika i njena borba dovesti narod do oslobođenja i ujedinjenja, već da mora postojati kulturna borba i svest, koja treba da stvori novi tip čoveka; zdrava dušom, obrazovana telom i svesna moralom. Taki proputeni i stvoreni kulturni tip čoveka u Slavenstvu, sam će od sebe biti svestan ideje oslobođenja i ujedinjenja. Ti prestavnici Slavenstva tražili su jednu misao, jedan pokret, koji bi mogao organizovati ceo narod bez razlike: vere, plemena i staleža, a ciljem — služiti: narodu, slobodi i otadžbini, bez koristi i slave.

Jedan od tadašnjih prestavnika Slavenstva, dobar poznavač helenske kulture koja je take tipove i Grke stvarala, Darvinista, filozof, umetnik, nacijonalni borac i političar, bio je dr. Miroslav Tuš i njegov drug Jindrich Fügner, dođoše na misao da osnuju društvo pod imenom »Soko« — kome će biti zadatak: probuditi uspavanu svest Slavenstva i svešću kulture, lepote i zdravlja duše i tela, voditi narod Slavenstva sretnoj i slobodnoj budućnosti. Ime »Soko« — njegove vrline, koje ga odlikuju od svih ostalih ptica, uzeše iz naših narodnih junačkih pjesama, koje opisom ptice »Sokola« uzeše vidno mesto u stvaranju ideje Sokolstva.

I sad da se vratimo na naslov članka. I na koga da bude uperen prvi poziv i molba da stupi u redove Sokolstva.

N a — m l a d o s t!

Da — na — Mladost — na onaj deo Slavenstva, koji je daleko bio od utecaja vremena i politike, koji je bio oduševljen za sve što je: lepo, veliko, plemenito i Slavensko.

Ta — M l a d o s t — prva je pohrlila u redove Sokolstva i na svojima leđima nosila prve terete Sokolstva.

Ta — M l a d o s t — bila je prva, koja je svojom lepotom i zdravljem svojim pokazala lepotu i zdravlje Sokolstva.

Ta — M l a d o s t — prva je iznela na svetlo i pred narod ideju Sokolstva — ona ju je prva primila i prva pokrenula puteve.

I od braće Čehoslovaka prelazi ideja na: Slovence, Ruse, Hrvate, Srbe, Bugare, Poljake i t. d. I tko prvi primi ideju i tko je prvi razumije — M l a d o s t!

Samo — M l a d o s t i — ima Sokolstvo da zahvali svoju prošlost.

I danas kad oslobođeni i ujedinjeni hoćemo da postanemo ne samo po teritoriju slobodni i ujedinjeni već i po kulturi, i danas Mladost je bila prva, koja je primila Sokolstvo.

Da — Mladost!

Ona neka primi ideju Sokolstva, koja u odgoju stoji u uskoj vezi sa Školom i nju nadopunjuje, neka primi Sokolstvo, jer — Sokolstvo to je druga naša društvena i nacijonalna škola, koja od nas stvara cele ljude, odgojene: telesno, duševno i moralno.

Sokolstvo pruža Mladosti da u času slobode i vanškolskog vremena nađe drugu školu, školu gde su đaci deca od šest godina pa do staraca sedamdesetih godina, školu u kojoj se mi svi oslobođeni i ujedinjeni odgajamo svesno da koristimo: Narodu i Otadžbini, a kroz Narod i Otadžbinu — Slavenstvu i Čovečanstvu.

Mladost i Sokolstvo dva istovetna pojma!

Hoćeš li Mladosti da se učiš: živeti, raditi i umreti za dobro naroda i otadžbine — bez koristi i slave — stupaj u redove Sokolstva. Tamo ćemo te svi pozdraviti pozdravom Naroda i Sokolstva: Zdravo! Nazdar!

D. M. Bogunović.

LISTAK:

NA VRATIMA PAKLA.

Još prije kratkoga vremena, kada je i posljednje parče suhe zemlje bilo rascijepano među bilo kakove posjednike, kada su se među državama vodile duge raspre o koji četvorni metrić zemlje, bilo je u Sjevernom ledenom moru čitavo ostrvo od 372 četvorna metra »no man's land«. Nikome nije pripadalo to, već dugo vremena poznato, ostrvo Jan Mayen, koje je preuzela u posjed Norveška. To je ostrvo u Sjevernome ledenom moru između Islanda i Spitzberga, 65 km dugačko a 3—15 km široko. Čitavo nije no veliki vulkan, doduše sada smiren, ali je bacao još godine 1732. i 1818.

Posve je čudan izgled toga osamljenoga ostrva. Zamislite potplat cipele, kakove nose današnje dame. Vitka zavinuta peta neka je zamijenjena vulkanom visokim 2545 m, pokrivenim velikim ledenjacima i vječnim snijegom, a okruženim sitnim vulkančićima. Da nastavimo isporedbu, poplat je zapravo kao usred ljute ratne nevolje nabijen, ne čavlima već bezbrojnim vulkanskim kraterima, kao da su ga izrovala silna taneta nekih džinovskih topova. Najviši od tih kratera ne dosiže ni 800 m, jedva trećinu bajoslovnoga snježnoga čunja, što je svezan sa svojim patuljkastim druzima niskom i uzanom prevlakom.

Taj zamukli silni vulkan nosi lijepo ime kao i zelena i pitoma gora, podno koje se raširio naš mili Zagreb, kao da je labud razastro svoja bijela krila, Medvednica ili Beerenberg. Radoznala noga nije nikada oskvrnula njegove bijele glavice, kojom kao bog Arktisa, bog sjevernih strana, stoluje veličanstveno u svojoj oholoj samoći s kobnim dvorom nižih vulkana podno nogu. Zaogrnut bijelim ledenim plaštem rijetko se kada kazuje u svome kraljevskom sjaju, jer mu mračne magle, što prolaze preko njega lagano, teško, vječno, zastiru sad glavicu, sad podnožje. Zimi je sav otok zatvoren teškim ledom, a ljeti mu je upravo na ivici, pa mu se može prići ili ne, prema tome, kako se koje godine mijenja množina leda. Poradi toga nema mnogo sjevernih putnika, koji su stupili nogom na ovo vulkansko ostrvo. Uz to nema na divljoj obali nikakva zakloništa, pa je i iskrcavanje i ukrcavanje ne samo vrlo pogibeljno, već često i posve nemoguće. Iznebuha eto silnih talasa, poradi kojih se mora ostati dugo na otoku, ili mu prijeti vrlo neugodna i opasna kupka u vodi koja ima i posred jula 1°.

Službeno je obreo ovo ostrvo holandijski pomorac Jan Mayen godine 1611., pa je po njemu i prozvano. Gotovo odmah iza toga gledao je Beerenberg krvavo more od ljute borbe između engleskih i holandijskih lovaca na kitove. Holanđani su ostali pobjednici, pa je godine 1663. spremilo neko holandijsko društvo sedam osoba, da prezime na ovom otoku, a sedam drugih na Spitzbergima. Ljudi na Spitzbergima sretno preživješe zimu, ali oni na Jan Mayenu postradaše strašno svi do jednoga od skorbuta. Ta smrtonosna bolest dobije se od stare i dugo spremljene hrane, u kojoj nema kao u svježoj zelenoj hrani neznatnih količina nekoga važnoga sastojka, vitamina. Zatim je u tome dalekome i osamljenome kraju započeo lov na tuljane. Okrutni i nesmiljeni ljudi pobiše ih sve do kraja, ta kako i ne bi, kada je samo jedna jedina norveška lađa uhvatila u ciglih pet dana 16.500 tuljana, da zaradi na njima 226.000 dinara, kako su vrijedili prije rata. I na svim okolnim ledenim santama postali su tuljani od to doba tako rijetki, da se jedva katkada po koji opazi.

Za vrijeme međunarodnoga istraživanja po Sjevernom ledenom moru uredili su Austrijanci godine 1882./1883 na Jan Mayenu zimovalište i stanicu za motrenje u Wilczekovoj kotlini. Dvadeset godina kasnije posjetio ga je J. B. Charcot. Čitavo zimovalište bilo je još godine 1902. sasma sačuvano i u potpunome redu sa spremištem hrane u izvrsnim konservama za moguće nesretne brodolomce, s ugljem za grijanje i udobnim prostorijama. Charcot opisuje, kako bijaše sve na svome mjestu, kao da će se vlasnici vratiti za koji trenutak; pa i sto bijaše prostrt. Običan tok života bio je nenadano zaustavljen dolaskom lađe, koja je stanare spasla nakon dugih mjeseci zimovanja. Činilo se, kao da stanovnici nijesu imali vremena za drugo, već da samo porede ono, što bi moglo da posluži nesretnicima, a sve drugo su mahom ostavili. Kavez za kanarince bio je obješen o strop; ptice su ponijeli na brod, ali posudica za hranu bijaše još puna konoplje. Na stolu za stolarske radnje ležala je noga stolice, što se opravljala uz dlijeto, što je bilo tek zabodeno i uz ugarak cigarete, koja je pala s usana na poklič: »evo broda!«. Komad sapuna ostao je na rubu drvena umivaonika. Na sve strane bilo je tako, i sve ovo, što je zapravo zaostalo od trenutka prevelike radosti, da će se povratiti kući, doimalo se, kao da se zbila nesreća, kao da je Beerenberg, izmoren od svojih gostiju, odbacio ih dahom smrtonosne pare. Međutim kakovo je to utočište za nesretnike bačene bez ikakove pomoći na ovo neprijatno tlo! Kakav je dojam pun zebnje pred ovim tragovima ljudskoga života u tome paklenome i mrtvome kraju. Nakon dvadeset godina otvorili su kutiju konserva, da se osvjedoče o njihovu stanju, te su jeli vrlo dobru govedinu s mrkvom.

Dolazili su brodolomci, pa lovci na polarne lisice, služili se zalihama, i kada se Charcot svratio ovamo nakon novih deset godina, godine 1912., od svega nije preostalo ništa drugo do kuće. U jednoj sobi su se redale kao posjetnice na jednome uglu zavrnute ploče, što su ih ostavljale u spomen na se lađe, koje su tuda prolazile. Prostorije su naselile modre lije, jedva malo plašljivije negoli psi, pa je Charcot naložio svojim ljudima da ih ne smiju ubijati, jer čemu da se ubija sebi na veselje neko pa i niže stvorenje, koje se raduje životu upravo toliko koliko i mi. Krstu, što je zaostao za austrijskom ekspedicijom, pridružila su se jošte tri druga.

Sada popravljaju oblaci ptica svojim crvenim, zelenim i bijelim izmetinama boju otoka. One nijesu ni najmanje plašljive, pa je jedna okretno skinula kapicu s glave mornara, što se iskrcao sa Charcotom. Izgleda kao da podložnice boga Beerenberga čuvaju, da se nitko ne približi njegovu prijestolju. Kada je Charcot dugih stotinu sati plovio u magli, neprestano su naviještale brodu, da se približava kopnu tako, da su ga tisućama oblijetale i zamarale uši svojom vikom. Mračnome izgledu lave,

troske, plovučca, snijega i ledenjaka pridružuje se izgled obala, što izgledaju kao džinovske grobnice bajoslovnih pretpotopnih životinja zato, što su pokrivene u nepreglednoj sibirskoj prašumi tajgi, i vijekove te vijekove nosi ih ovamo putovanjem što traje mnogo godina ista ona struja, koja je dala Nansenu da prođe tako blizu pola. Koliko neupotrebljena goriva! Posred ove nakupine stabala ima kostiju kita i svakojakih drugih predmeta, plovaca, ribarskoga oruđa, pače i cipela, što su došle iz Norveške i Rusije.

Charcot nije našao nikakvoga znaka, da bi vulkani na tome ostrvu djelovali još u naše dane, ali drugi prije njega opazili su, kako je već spomenuto, djelovanje vulkana. Od službenoga otkrića godine 1611. vidjeli su ljudi više puta bacanje vulkana, a premda se od ove godine spominje ostrvo Jan Mayen, ipak je vrlo vjerojatno, da je ono obreteno već čitavo tisućljeće ranije.

Belgijski arheolog i jezikoslovac E. Beauvois proučavao je stari rukopis iz devetoga vijeka »Peregrinatio de saint Brandan«. Bajoslovni je taj opis putovanja mnogo nalik na šesterostruko putovanje Sinbada pomorca iz tisuću i jedne noći. No izloživši jedno od ispričanih putovanja, pokazao je, da je barem ono, ako ne i sve, provedeno u zbilji. Kada je uzeo u obzir duljinu dana, smjer vjetra i brzinu lađe, došao je do toga, da je irski kaluđer plovio vjerojatno tome otoku Jan Mayenu.

Brendanus Mac Finlonga osnovao je u Irskoj opatiju u Clonfertu i tu je umro 16. maja 578., da bude uzvišen u svetoga Brandana. Priča kazuje, da se za svoja putovanja ukrcao na lađu od vrbova drveta obloženu masnim kožama i opremljenu posadom od 17 kaluđera-mornara. Kada je lađica prošla uz Shetlansko otočje sjeveroistočno od Škotske, na prelazu Sjevernoga mora u Atlantski ocean, dunuo je u razapeto jedro povoljan vjetar. Braća mornari nijesu trebali više da veslaju, već samo da drže konopce i krmilo. Kroz osam dana ih je vjetar gonio sveđer prema sjeveru, dok nijesu zapazili neko divlje i rastrgano ostrvo golih stijena i puno troske, bez ikakvoga drvca ili biljčice, ali puno kovačnica (t. j. vulkanskih kratera). Kada su se više približili, koliko treba da se dobaci kamenom, čuli su buku mijehova sličnu grmljavini i udarce čekića o željezo i nakovnje (t. j. tutnjavu vulkana). Na obalu je dotrčao strahovit stanovnik ostrva, posve rutav, grozan, plamenit i mrk, a u rukama su mu bila kliješta i silna množina užarene troske. Njome se nabacivao na službenike Božje, ali nije mogao da im naudi, jer su bili zaštićeni barjakom krstašem. Promašio ih je za čitav stadij (t. j. 180 m), a tamo, gdje je troska pala u vodu, voda se zagrijala kao užaren ugalj, a dim se dizao kao iz žeravnice. Službenik Božji udaljio se brodom za milju od otoka, đavli su se povratili u svoje radionice i zapalili su ih. Čitav otok pričinio se kao jedna jedina posve zapaljena kugla (to je slikovit prikaz velike erupcije vulkana, kakovu je jednakim riječima opisao i neki hamburški lovac na kitove, samo što mu se nigdje nije prikazao đavo). Braća kaluđeri čula su čitav dan veliko urlikanje i osjećala su silan vonj. Oni su se nešto udaljili od otoka, a kada su sutradan došli opet bliže, vidjeli su veliko brdo, što se visoko dignulo iz okeana, ali kao da je obavijeno u providne oblačke (to je Beerenberg); s vrhunca mu se jako dimilo. Vjetar ih je ponio prema obali i lađa se zaustavila posve uz kraj. Obala bijaše tako visoka, da joj je oko jedva moglo da dosegne do vrhunca; imala je boju uglja te izgled vanredno strme stijene.

Kada je Charcot pročitao ovaj opis svojim drugovima na putovanju, oni su uskliknuli: »ta to je Jan Mayen!«. Njegove fotografije Beerenberga i okomite obale, koje je načinio prije, negoli je doznao za ovaj opis putovanja, izgledaju kao da su naručene da objasne pripovijedanje kaluđerovo. Kada je Charcot prvi puta prilazio tome ostrvu, desilo se slučajno tako, da je najprvo vidio niske vulkanske kratere, a tek sutradan vrhunac u oblacima i konačno uspravnu stijenu, upravo kao i sveti Brandan na svome putovanju. Charcot je ponovio čitavo putovanje svetoga Brandana i naišao je na sve pojedinosti i mjesta opisana u nastavku putovanja prema jugu, kada je sveti Brandan bježao od ove strašne prikaze.

Onaj tko je napisao »Peregrinatio« svetoga Brandana smatrao je Jan Mayen jednima od vrata pakla. Kod toga se oslonio na aluziju Isaije, prvoga od četiri velika proroka, koji je živio sedam stotina godine prije Hrista, te je predbacio Luciferu, da je htio da zasjedne svoj prijesto na gori Sloge uz bok Akvila, Sjevernjaka. Charcot je sišao u jedan krater na podnožju Beerenberga, pa ako su to bila i kakova sporedna vrata pakla, bila su čvrsto zatvorena i puna snijega, a đavli, potomčad vulkanskih kovača, bili su mirni i razumni u svojim toplim prostorijama.

Isti E. Beauvois, koji je proučio onaj stari rukopis, tvrdi, da je i samostan sv. Tome, koji je posve sigurno postojao u četrnaestome vijeku, negdje u polarnim stranama, bio na Jan Mayenu. Godine 1396. posjetio ga je jedan od braće Nicolo i Antonio Zeno, mletačkih pomoraca, koji su oko godine 1390. putovali prema Fär-Oerima i Islandu, te ga i opisuje u tančine. Vulkani nijesu tada djelovali, ali je bilo svuda vrućih vrela, koja se često javljaju uz utrnule vulkane. Vrijedni kaluđeri sveli su tu vodu u cijevi od mjedi, olova ili kamena, jer je u njima bilo mnogo sumpora, pa nijesu njome grijali samo crkvu i manastir, već pače i toplike, gdje su gojili povrće, voće i salatu! To je bilo vrlo jeftino centralno grijanje. Charcot je vidio uostalom i norveške lovce na kitove na ostrvu Deception, što spada k južnim Shetlandskim otocima u Južnome ledenome moru jugo-istočno od Kap Horna, da na isti način svode vrela vruće vode u korisne svrhe. Do danas nijesu još pronađeni ni tragovi manastira sv. Tome, koji moguće da je bio upravo na ostrvu Jan Mayen.

Paklena vrata na njemu sada su zatvorena; moguće je, da se jednoga dana opet rastvore. Carstvo Beerenberga poprimiti će tada opet izgled, kako ga je opisao sveti Brandan, ako ne bude moguće propalo u velikome trzanju i za navijek nestalo pod talasima, da ne bude više zabilježeno u posjedu ljudi kao ni »Tajanstveno ostrvo« Julesa Vernea.

Po J.-B. Charcotu.

IZ UMJETNIČKOG SVIJETA.

XVI. izložba Proljetnog salona »Dječja umjetnost« (od 4. III.—4. IV. 1923.). Udruženje mladih umjetnika sakupljenih u društvu Proljetnog salona nastojalo je već dulje vremena da ostvari svoju namisao i priredi u Zagrebu, a poslije i u Beogradu izložbu dječjih risarija. Zbog velikog mara, koji je u taj posao uložen, izložba je dosta dobro uspjela. Iz mnogo mjesta naše kraljevine izloženi su crteži i razni predmeti izrađeni u drvu i drugom materijalu.

Najjače je zastupan Zagreb, zatim Osijek, Sarajevo, Banjaluka, Šabac, Plana, Omiš, Dubrovnik, Pančevo i Sušak risarijama, a izlošcima iz drva Gradec, Kumanovo, Titel, Karavukovo, St. Moravice i Knjaževac.

Ova nam izložba predočuje maštu pojedinog djeteta, u kojem se okolišu dijete razvijalo, i koliko je taj okoliš na maštu dječju utjecao, pobuđivao je kod izrađivanja tih risarija. Vrlo su zanimljivi nacrti s nogometnih utakmica Božidara Erbežnika, koji prelaze obično dječje crtanje i slikanje, već odaju jači slikarski talenat mladića, a ne djeteta. Krunoslav Kljaković crta »Kraljevića Marka«, glavu u profilu, na kojoj se vidi, da je već mnogo sličnih glava vidio, ali odaju talentiranog i sposobnog dječaka od 9 do 10 godina. Srđan Krizman crta »Željeznicu«, »Ulicu«, zna za perspektivu, koju vrlo lijepo vidi. Crtéži, koje je sabrao Mazalić iz Sarajeva, prikazuju džamije s raznih strana crtane perom i položene bojama. Ulica izvedena akvarelom ne spada u ovu izložbu, jer odaje dobrog učenika crtanja V. razreda srednje škole, a slika M. Berberovića iz Sarajeva odaje mladića od 13—14 godina.

Zanimljivi su predmeti izvedeni u drvu (kreveti, klupe, jaram itd.) iz Knjaževca. Lijepi su izresci iz papira Ivana Vlašića. Školske risarije viših djevojačkih škola ne pripadaju u ovu izložbu, a o vrijednosti tih risarija progovorit će se onda, kad bude priređena izložba viših pučkih i srednjih škola.

Dužnost bi Proljetnog salona bila, da kao nastavak ove izložbe priredi u mjesecu lipnju ove godine izložbu školskih risarija viših pučkih (ženskih i muških) škola, realki, realnih gimnazija i gimnazija, u kojima se risanje uči obligatno. Stručne više škole ne bi pripadale u takovu izložbu.

Emanuel Vidović, Split. Vidović je kao slikar poznat po cijeloj kraljevini već otprije, a pogotovo od prošle godine, kad je priredio velike izložbe u Zagrebu, Beogradu i drugdje. Na tim izložbama prikazao se kao dobar umjetnik svoje vrste, koji je pošao sasvim svojim točno određenim putem. Često ga kritici uspoređuju sa Segantinijem, švicarskim slikarom, ali tko Segantinijevu umjetnost dobro poznaje nikad toga ne će učiniti. Na Vidovićevim slikama lebdi uvijek umjetnički prikazana maglica, koja čini slike privlačivima i zanimljivima. Ova mu je izložba mnogo slabija od prošlogodišnje po množini, veličini, a pogotovo po vrijednosti izloženih slika. Na toj izložbi bile su mu slike označene samo brojevima. Bolje su radnje br. 5 (Split gledan s mora), br. 3, 4, 6, 15, 16 (barka što ulazi u luku). Slika br. 11 je tvrda.

U mjesecu februaru priredili su izložbu svojih umjetničkih radova u Beogradu u oficirskom domu slikar Oton Iveković i kipar Rudolf Valdec. Obojica su nam dobro poznati već davno svojim neumornim radom.

Iveković je izložio triptih »Dobro polje—Kajmakčalan—Kozjak«. Ta trodjelna slika prikazuje borbu naših junačkih jugoslovenskih dobrovoljaca i herojske srpske vojske za oslobođenje i ujedinjenje velike nam krasne i mile domovine. Slika je u svakom od ovih triju dijelova vrlo dobra, dobro komponovana, živa u kretnjama figura, zračna u lijepim prirodnim bojama, a odaje veliku umjetnikovu ljubav za prikazivanje najodlučnijih časova historije našeg ujedinjenog jugoslovenskog naroda. Osim toga je izložio vrlo uspjele manje slike: »Markov grad«, »Kajmakčalan« i druge, a od akvarela »Paristar«, »Dušanov most« i dosta crteža olovkom.

Valdec je prvi put izložio vrlo uspjela poprsja Kralja i Kraljice, izvedene u tri razna materijala, i to u sadri, bronci i mramoru. Osim tih poprsja izložio je plakete s likovima Kralja i Kraljice, kojima se istakao kao izvrstan kipar plaketa. U poprsjima se vidi potpuna sigurnost, umjetnička sposobnost i sprema iskusnog kipara. Osim toga je izložio uz starije radnje i poprsje pok. kralja Nikole.

Na poprsjima se u mramoru vidi velika tehnička sprema i finese ženskog lica, koje se osobito ističu svojom mekoćom na Kraljičinoj bisti.

U donjim prostorijama Salona Ullrich, na lijevom zidu priređena je izložba slikara akvarelista J. Seitsa iz Dubrovnika. Ta je izložba po svojim savršenim akvarelnim radovima tako dobra, da čovjek ne uživa samo u umjetnički odabranim motivima, već i u virtuozitetu, kojim su pojedine slike slikane.

Izloženo je samo 12 slika maloga formata. Umjetnikov virtuozitet i potpuna crtačka i akvarelna sprema vidi se najbolje na figuralnim slikama, gdje su glave i uopće figure izvrsno slikane i crtane s malo rada, a ipak djeluju, kao da su potpuno izrađene. Seits slika lijepim čistim bojama s vrlo mnogo ukusa. Najuspjelije su mu na toj izložbi slike »Geiša«, »Prodavač« i »Iz Kiato Japan«. Za navedenima vrlo neznatno zaostaje slika »Valovi«, gdje je upotrebljen gouache na nekim mjestima. Slika »Torpedo čamac« podsjeća na slike velikih engleskih i njemačkih slikara marina. Snažna je slika »Hram Nikko«. Tu se vidi izvrsna perspektiva i veliko znanje. Vrlo su ukusne slike »Iz Andersenovih priča«, »Gruška luka« i »Sujet iz Koločepa«. Sasvim je u gouachu slika »S otoka Daksa« u krasnim bojama večernjeg kolorita.

U Zagrebu, mjeseca marta 1923. K.

Prvi natječaj „MLADOSTI"

U skladnoj našoj Bakičinoj Priči u ovom broju nalaze naši mladi čitači nekoliko redaka, u kojima su mjesto vokala same tačke. Prema smislu svega, što je pred tim mjestom ispričano i što slijedi iza njega, moći će lako da sami ispune te praznine, te da svoja rješenja do 25. aprila 1923. pošalju uredništvu „Mladosti" ili sami izravno ili preko onoga od naše gg. povjerenika, kod koga dižu list. Natjecati se mogu samo pretplatnici lista. Stigle odgovore ocijenit će posebna porota, sastavljena od tri osobe, medju kojima će biti i jedan učenik, a čija ćemo imena javiti u narednom broju. Uredništvo očekuje, da će stići velik broj dobrih rješidbi. Zato će medju svim tim rješenjima odlučiti kocka. Uspjeh natječaja i imena pobjednika javit ćemo u 7. broju „MLADOSTI", dok će osmi broj objaviti veliki ferijalni natječaj.

Odgovori uredništva.

Stigao nam je lijepi broj đačkih radova, od kojih su već neki i ušli u list. Uredništvo je odlučilo, da će u drugoj polovici ovoga godišta, dakle sa 5. našim brojem početi da javlja svoje odgovore i da štampa u većoj mjeri đačke radove. Raduje nas lijep odaziv naših mladih prijatelja, te očekujemo, da će nam i još više njihovih radova stići.

Pokrajinska uprava za Hrvatsku i Slavoniju, odjeljenje za prosvjetu i vjere, preporučila je „Mladost“ ovim riješenjem:

Broj: 5657.
1923.

Profesorsko društvo, sekcija Zagreb, izdaje list „Mladost“, namijenjen zabavi i pouci srednjoškolske mladeži. Odjeljenje za prosvjetu i vjere preporučuje taj list za nabavku učiteljskim i učeničkim knjižnicama srednjih i njima sličnih škola i knjižnicama viših pučkih i djevojačkih škola u Hrvatskoj i Slavoniji. Svaki mjesec izlazi po 1 broj na 24 stranice, a izaći će do konca ove školske godine 8 brojeva uz pretplatu od 20 (dvadeset) dinara,

U Zagrebu, dne 16. veljače 1923.

Za pokrajinskog namjesnika:
Dr. BOSANAC v. r.

Geografske karte

Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca,

od prof. Jovana Cvijića.

Velika zidna karta, veličina 170×145 cm.; napeta na platnu i proviđena letvama za vješanje — posebno latinicom i ćirilicom, vrlo podesna za škole.

Dinara 260·—

Mala karta 70×50 cm. veličine, složena u oktav i proviđena sa omotom

Dinara 20·—

Bez omota i nesložena — prikladna za napeti na ljepenku i na zid

Dinara 16·—

Narudžbe prima i izvršuje:

Hrvatski štamparski zavod d. d.

Nakladno Odjeljenje, Zagreb, Marovska 30.

i

Uprava „Jugoslavenskog Lloyda“

Zagreb, Marovska 21

Острво с Благом

Дат је у штампу један од најлепших романа који су на енглеском написани за омладину: **Острво с Благом** од Роберта Луис Стивенсона, у преводу Михаила Ђорђевића, проф. Написан у намери да забави и поучи једног врло живог дечка, запаљиве маште — пишчевог пасторка — роман је остао један од најлепших и најјачих успеха маште у енглеској литератури, али маште здраве, руковођене високим артистичким укусом и моралним и васпитним идејама. То је химна великим особинама једног енглеског дечка: окретног, бистрог, неустрашивог и добитљивог у свима тешкоћама, непоколебљивог у часности и у најцрњим искушењима. Прича се да је, нико мањи и неозбиљнији него Гледстон, вративши се једном око поноћи са једне дуге и заморне седнице парламента и, спремајући се да иде у постељу да легне, опазио и случајно отворио књигу коју је једно његово унуче било оставило на столу. Високог књижевног образовања, човек дубоке ерудиције и великог ума, Гледстон осети чар те фине књиге при првим речима које прочита. Не скидајући очију са књиге, он се спусти на столицу крај стола и заборави на свет. Лакеј дође да га опомене да је постеља готова; он отпусти лакеја и продужи читање; ватра се угаси у камину, он и не опази. Тек кад довршн књигу, око пет сати изјутра, он оде да легне, смејући се детињастој наивности коју је чаробна књига била пробудила у великом државнику. Та књига је била **Острво с Благом.** Већа похвала тешко се може дати једном плоду маште. Књига ће изнети 14 табака, на лепој хартији са крупним и читким слогом, а стаје ће у претплати 25 динара. Књижарама уобичајени рабат.

Скупљачима преко 10 књига 20% за труд.

Поруџбине и новац слати на адресу:

С. ПРИЦА, професор Крунска ул. бр. 34 — Београд.

Tvornica pokostnih i uljenih boja

ROBERTA ALEXANDRA NASLJED.

WEINBERGER I DRUG

Trgovina boja, četkarske i materijalne robe

Telef. 6-72 **ZAGREB** Ilica 40

*

GLAVNO SKLADIŠTE PROIZVODA

„DRAGICE“

INDUSTRIJE KEMIČKIH PROIZVODA

ZAGREB, ILICA BR. 73

Knjižara Z. i V. Vasića

Zagreb, Trg I. br. 17

Preporučuje sledeće knjige:

BELIĆ S. univ. prof., Pravopis srpsko-hrvatskog jezika (ćir.) Din 33·—

ZJENIKOV K. V. Ruski mislioci prama evropskoj kulturi (Gogolj, Slavjanofili, Tolstoj, Dostojevski, Danjiljevski, Ljeontjev, Evrazijci) Din 12·—

MARKOVIĆ Dr. ZDENKA, Let; Pjesme djevojačke, Otac Mihael Din 12·—

LUCERNA CAMILLA, Aseneta. Legenda Din 15·—

VIDRIĆ VLADIMIR, Pjesme Din 10·—

Savremeni Francuski Kino

Globus-Le Globe

davat će u svim gradovima kraljevine predstave za građanstvo i specijalne predstave za školsku mladež uz snižene cijene

„Svjetski savremeni događaji u filmu" u VII činova - 14 epizoda.

Preporučuje se ovaj izvrstan film pažnji g. direktora, profesora i učitelja, da ga mladeži preporuče, jer znatno proširuje i popunjuje znanje u školi stečeno.

Trgovina sa umjetnim i obrtnim tvorinama

Petar Nikolić

Zagreb, Ilica broj 36.

Telefon 2—22

Najveće i najbogatije skladište narodnih historičkih i umjetničkih slika. Jedini zavod sa slikama; izrađenih od naših prvih umjetnika. Ove godine su izašle ove nove slike: Uroš Predić »Kosovka Djevojka«, Eskičević »Prodor na Dobrom Polju« i »Prelaz preko albanskih gora«, A. Bocarić »Propast kraljevstva« i »Uskrslo kraljevstvo«, O. Iveković »Smrt Petra Svačića« i »Smrt Matije Gubca«, Nobili »Sv. Ćiril i Metod pred papom Klimentom V.«

TISAK HRVATSKOG ŠTAMPARSKOG ZAVODA D. D. U ZAGREBU.